

«Пишаюся тим, що просвітянин»

Саме в 144-й день народження «Просвіти» — 8 грудня близько десятої ранку біля Головного поштамту на Майдані Незалежності вдало завершив акцію «Січовий шлях «Просвіти» голова Запорізької «Просвіти» Олег Ткаченко. Він пішки, за 29 днів, пройшов майже 600 км від Запоріжжя до Києва! Його шлях проліг через Запорізьку, Дніпропетровську, Полтавську, Кіровоградську, Черкаську та Київську області. Дорогою Олег Ткаченко відвідав близько 100 населених пунктів, де виступав у студентських і учнівських колективах, проводив просвітницькі зустрічі з людьми, збирав підписи на підтримку «Вимог».

Раніше наша газета вже інформувала про те, як проходить ця акція. Тепер Олег Валентинович зголосився особисто розповісти про свою мандрівну дорогу читачам «СП».

— Пане Олеже, що спонукало Вас на цю неординарну акцію?

— На мою думку, якби кожен із нас зробив хоча б один неординарний вчинок заради України, то, можливо, не поставало б питання про порятунок державності, яка зараз у небезпеці. Це добре видно на периферії. Я щодня на власні очі бачив розорені села, похилені хати, людей, яким дуже важко жити на своїй Богом даній землі.

Я збирав підписи для новообраної Верховної Ради про відміну ганебного «мовного закону», але вважаю, що також конче необхідно затвердити законодавчо, назавжди, заборону на торгівлю українською землею.

Зібрав кілька тисяч підписів під «Вимогами» до нової Верховної Ради. Ось і подивимося, яка вона. Чи здатна працювати на благо України.

— Як люди, яких зустрічали, поставилися до Вас, до акції?

— В орбіту акції потрапили тисячі людей. Адже щодня безліч транспорту проїжджало повз мене. І люди в машинах думали: «...От іде чоловік пішки за мову, у Київ». Тобто ця акція, по-перше, дала привід людям замислитися. По-друге, ті, хто міг, збиралися поспілкуватися один з одним, зі мною, поговорити про наше життя-буття.

На своєму шляху я зустрів багато цікавих і розумних людей, були знакові постаті, наприклад Володимир Сергієнко з Дніпродзержинська. З багатьма я заприятелював, тепер вони телефонують мені й розпитують, чи вдало я дістався до Києва, про самопочуття тощо.

Так співпало, вірю, не випадково, що саме 3 грудня, у день народження Григорія Сковороди, я — мандрівний просвітянин, прийшов у Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Г. Сковороди. Там якраз відбувалася святкова наукова конференція. Зібралися громадськість міста, студенти, викладачі. Зала вітала мене стоячи бурхливими оплесками, неначе правонаступника великого українського філософа. Зрозуміло, що я такий же філософ, як і всі, але сам момент — поява мандрівника — викликав у залі шквал позитивних емоцій. Ця і біль-

Фото Олександра Литвиненка

шість інших зустрічей з людьми стали знаковими і незабутніми для мене, вірю, для всіх теж.

— Які враження справили на Вас відвідані визначні місця?

— Ще вдома я ретельно складав свій маршрут. Адже він — найважливіший для будь-якої мандрівки. Побував у святих для українців місцях: Хортиці і Суботіві... У Дніпродзержинську мені запам'ятався величний пам'ятник Прометею — мало не над усім містом височіє. На кордоні з Кіровоградською областю я бачив козацький хрест, датований серединою XVII століття. Неподалік того місця видно Пагорб Мазепи. Існує легенда, що коли шведсько-українське військо відступало, то гетьман Мазепа стояв на тому пагорбі, споглядаючи місцеві краєвиди. За радянських часів ці землі були затоплені дніпровією водою, але пагорб був таким високим, що його верхівка залишилася на поверхні, як острів. Біля дуба Залізняка «зарядився» неповторною енергетикою Холодного Яру. Побував у Чигирині, дуже велике враження справили на мене ті місця, піс-

ля відвідин Черкас вклонився могилі нашого батька Тараса...

— Наскільки фізично й психологічно важко було здолати такий маршрут? Чи не позначилося це на Вашому здоров'ї?

— Отримав у кілька разів більше вражень, аніж очікував! Не відчуваю втоми, тільки піднесення. Спочатку всі мене відмовляли: «Не ходи, захворієш, замерзнеш, бандити вб'ють...» і таке інше. Я й сам трохи хвилювався, адже маю 47 років, спортом ніколи не займався, у перші дні подорожі дуже боліли ноги. За тиждень — минуло. Тепер 15 км пройду й не відчую. Адже щодня долав від 15 до 20 км. Ішов удень, з 7-ї і до 15—16-ї години. На підступах до столиці виникла думка навесні помандрувати на Донбас із лозунгом «Донбас — це Україна!», помити ноги у козацькій річці Кальміус. Але у холодній воді ноги мити не хочеться, тож для подорожі оберу теплу пору року, починаючи з квітня.

— А попутників із собою візьмете?

— Запрошу. Якщо на заклик вирушати

Закінчення на стор. 6

ЧИ ВІРИТИ ОБІЦЯНКАМ В. ЯНУКОВИЧА?

2-3

МИ — ТОВАРИСТВО ДІЯЛЬНЕ!

4-5

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ «СТРІЛА»

8-9

ІСТОРІЯ ВІД РУСОФІЛІВ

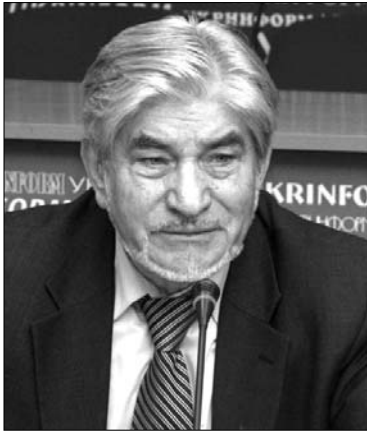

11-12

ПЕРЕМОГЛИ НАТХНЕННО!

15

Налаштуватися на активні дії

Розпочав захід **Павло МОВЧАН**, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка:

— Вітаю вас зі святом — 144-ю річницею “Просвіти”. В історичному контексті маємо поговорити про нинішні проблеми, які є причиною нашого зібрання.

Головне питання круглого столу: “Коли президент виконає свої обіцянки щодо зміни мовного “закону”? Це стосується двох аспектів: поправок до закону Ківалова—Колесніченка, фактично нової редакції, яка схвалена робочою групою, до якої входили присутні тут Олексій Кляшторний, Володимир Василенко і я, також схвалена урядом на засіданні Кабміну, де головувала віце-прем’єр Раїса Богатирьова і де доповідав голова робочої групи президент Леонід Кравчук. Працювала велика група експертів, і нам було обіцяно, що ще остання сесія VI скликання Верховної Ради ухвалить закон у новій редакції.

Другий аспект цієї нашої теми — фінансування Програми розвитку та функціонування української мови, яке теж було обіцяне. Його в бюджеті фактично немає.

Отже, чи може влада дотримуватися свого слова, якщо вона не спромоглася навіть винести цієї теми на погоджувальну раду? Нам навіть не запропонували вчасно ознайомитися з бюджетом, я та інші депутати його не бачили, поправок не розглядали. Проігнорували мою поправку до фінансування творчих спілок, бо на творчі спілки, зокрема на заходи “Просвіти”, виділили як ніколи мізерну суму, на яку існувати неможливо. Ми запланували серйозні видання, програми, заходи, конкурси в різних регіонах. Якщо на одну програму Михайла Поплавського “Крок до зірок” і на всі творчі спілки і “Просвіту” — у бюджеті закладена однакова сума, то що це за влада і що це за бюджет? Подібна ситуація і з фінансуванням Академії Наук. Це бюджет не розвитку і навіть не виживання, а вигибання.

Ми зібралися, щоб визначити, що робити у цій ситуації. Ми провели два етапи постійно діючого Форуму на захист мови, що було відображено в ЗМІ. Ця проблема вплинула на виборчий процес, ви добре знаєте, як зреагувала українська людність. Плануємо провести третій етап Форуму, щоб розробити організаційні питання для розбудови по всій Україні мережі захисту нашої мови “В обороні українсько-го слова”.

Я хочу, щоб ми зорієнтувалися, як повинні діяти, чого вимагати від опозиції і на що розраховувати. Адже в опозиційних силах є різні люди, серед них навіть

Розбудовувати широку мережу

Напередодні 144-ї річниці ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка у Національному інформаційному агентстві “Укрінформ” провела круглий стіл. Голови обласних об’єднань “Просвіти”, відомі політики, громадські діячі обговорили ситуацію, яка склалася в Україні після ухвалення сумнівного закону Ківалова—Колесніченка і намітили план протистояння анти-українській політиці нинішньої влади.

такі, щодо яких треба було б провести люстрацію, як вимагає ВО “Свобода”. Чи буде мовне питання для опозиції фундаментальним, першочерговим, як для нас?

Ми повинні розібратися і налаштуватися на активні дії.

Примусити президента виконати обіцянку

Володимир ВАСИЛЕНКО, доктор юридичних наук, професор, Надзвичайний і Повноважний Посол:

— Хочу обговорити питання подання президентом на розгляд Верховної Ради того законопроекту, який напрацювала робоча група. Ми вже тривалий час спостерігаємо за актом політичного шахрайства, спрямованого на знищення української мови. Адже президент, прийнявши у Форосі групу представників української інтелігенції, пообіцяв, що закон Ківалова—Колесніченка має бути відкоригований і виправлений. Але наступного дня підписав цей юридично нікчемний законопроект, обіцяючи, що в середині вересня цього року подасть на розгляд Верховної Ради законопроект, напрацьований робочою групою. Робоча група почала працювати 13 серпня, відбулося 8 засідань і вже 22 серпня був готовий повний текст зміненого законопроекту. 28 серпня робоча група схвалила цей текст, і його направили на експертизу в Академію Наук України. Ця установа 6 вересня дала позитивний відгук. Тобто президент не мав жодних перепон, щоб подати документ на розгляд Верховної Ради, бо за Конституцією саме він є суб’єктом законодавчої ініціативи. Але президент цього не зробив.

У жовтні скликали розширене засідання робочої групи, куди стараннями Дмитра Табачника було включено низку українофобів зі східних областей України, зокрема професора Фоміна з Луганського університету, який привселюдно заявив, що не сприймає 10 статтю Конституції України, не згоден з рішенням Конституційного Суду 1999 року. Та навіть попри це робоча група ще раз проголосувала за цей законопроект. Тоді документ подали на погодження до відомств. Він пройшов погодження, є певні зауваження, але не суттєві. Президент мав би представити цей

законопроект на розгляд нової Верховної Ради, не чекаючи, поки будуть враховані ці зауваження.

Але, схоже, у них план такий: після погодження у відомствах Кравчук має ще раз скликати робочу групу, врахувати ці зауваження, робоча група знову має ухвалити цей законопроект, потім його надіслати до Кабміну, який знову подасть на погодження і т. ін. Це безкінечна процедура, розрахована на те, щоб поховати цю справу. Вважаю, що представники української інтелігенції, які були у Форосі, мають підготувати жорстке звернення до президента, у якому вимагати від нього виконання своєї обіцянки. Це звернення має бути публічним. Ми повинні поширити його по всій Україні, щоб під ним підписалося якомога більше людей. Адже йдеться не лише про мовне питання, а й про замах на державність України.

Головне — консолідація Олексія КЛЯШТОРНОГО,

заступник голови громадської організації “Українська справа”:

— Цілком очевидно, що влада, яка нині панує в Україні, має мету, озвучену професором Василенком: досягти такого мовного компромісу, який би закріпив дискримінацію українськомовних громадян на території України. Нині за законом Ківалова—Колесніченка один російськомовний громадянин у своїх правах привірюється до десяти українськомовних. У сучасному світі я знаю лише один аналог такому явищу, коли ізраїльтяни обіцяють за одного їхнього вбитого відповісти десятьма вбитими палестинцями.

Забалакавши цю тему, хочуть, щоб ми таку ситуацію визнали і з цим змирилися, таким чином виконавши замовлення Москви на асиміляцію української нації, знищення її ідентичності навіть попри те, що формально маємо незалежну державу.

Протистояти цьому можна лише об’єднавшись, тому правильно, що ми нині проводимо консолідаційну роботу, успадкувавши, зокрема, традиції “Просвіти”. Тільки усвідомлюючи історичну тяглість, яка виражена у певних символах і організаційних

структурах, спираючись на неї, маючи повагу до самих себе, можемо міцно стояти на ногах. Для мене, представника “Української справи”, важливо, що й “Просвіта”, і Національна спілка письменників України, і представники Української Всесвітньої Координаційної Ради, і товариства “Меморіал” та інших організацій братимуть участь у широкій об’єднаній мережі дій в обороні української мови, організаційне формування якої плануємо завершити до 22 січня, Дня Соборності.

Однак недостатня увага ЗМІ, демонстративна відсутність на нашому зібранні представників парламентських сил, які активно використовували під час виборчої кампанії мовне питання для консолідації свого електорату, свідчать, що формати обговорень, круглих столів недостатні. Треба вдатися і до інших дій. Якщо депутати не йдуть до нас, то ми повинні прийти до офісів тих політичних партій, які під час виборів мали на своєму прапорі мовне питання. Пікети біля офісів Об’єднаної опозиції, УДАРу і ВО “Свобода” на часі, щоб вони не забули, з якими обіцянками прийшли.

Донецчина — споконвічна українська територія

Марія ОЛІЙНИК, заступник голови Донецької обласної “Просвіти” ім. Тараса Шевченка:

— Сьогодні російська мова — це мова окупанта на території нашої держави. Ті люди, які ухвалювали закон Ківалова—Колесніченка, не піклуються про жодні інші мови, крім російської. Ми хочемо бути послідовниками “Просвіти”, а вона ніколи не говорила про регіональні мови, не рахувала якісь відсотки. Чому з’явився цей закон? Українофоби побачили, що, наприклад, у Донецькій 1989 року було 50, 7 % українців і 44 % росіян. А 2001 року — уже 57 % українців і тільки 38 % росіян. Це не результат міграції населення, просто українці стали признаватися до своєї мови, до своєї нації. Це владу перелякало. На 1 вересня в дитячих садочках Донецької українською навчається 74,8 % дітей. Це не 57 % українців, це й інші нації, які, на відміну від влади, поважають нашу державу.

Натомість у школах на 1 вересня 2009 року 55, 5 % учнів навчалася українською мовою, а 2012-го — тільки 50, 5 %. Тобто з приходом цієї влади кількість дітей, які навчаються українською, зменшилася на 5 %. Закривають українські школи, ми з батьками постійно відстоюємо їхні права в судах. Знаходять різні приводи: нібито українські школи аварійні, чи в них зношені котли, або вишукують якісь інші причини.

Донецчина, Луганщина були зламани в часи Голодомору. 1932—33 рр. в нас було 79 % українських шкіл. Після цього до 1989 року це число зменшилося до нуля. 1926 року за статистикою було 62 % українців і 24 % росіян, а ще раніше — росіян лише 17 %. Ця територія заселена запорізькими козаками, це українська територія. Ми відстоюємо наші права.

Я повертаюся

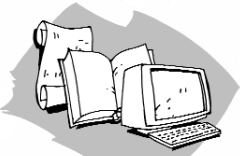
Юрій ГНАТКЕВИЧ, народний депутат України: — Після закінчення депутатської каденції 12 грудня я повертаюся до активної роботи у “Просвіті”. Адже ця організація 1990 року мене зробила народним депутатом.

Коли “Просвіта” була заснована, вона мала яскраво виражене політичне забарвлення. Нині, на мою думку, “Просвіта” й інші національно-патріотичні організації втратили свою бойовитість. Наприклад, Бенкендорф “здав” телевізійний канал Москві. Хоч одна наша організація влаштувала пікети, виступала, кричала? Ми спокійно за цим спостерігали.

Для того, щоб діяти, треба усвідомити, хто нині при владі. Наш президент повністю підконтрольний кримінальному донецькому кланові. І тільки цей клан контролює його дії, ухвалення законів. Чи вигідна їм мова? Не вигідна, бо це свідомість. Навіщо донецькому кланові українська національна свідомість?

Мені здається, що нам треба зараз готуватися до ширших боїв. Якщо ми цей закон програємо, то треба готуватися до референдуму. Передусім зібратися і до найменших деталей обговорити концепцію нашої діяльності. Обміркувати наші активні дії на вулиці, і роботу у Верховній Раді, і залучення “Просвіти” знову до активної політичної діяльності, бо під час останніх виборів ми чіткої політичної позиції не заявили.

Маю дві пропозиції: переглянути концепцію нашої газети. Вона цікава, інтелектуальна, але скоріше для інтелігенції, а не для масового читача. Треба добитися, щоб на кожному кроці говорили про “Слово Просвіти”, як нині кажуть про “Факти”. І друге —

ЗАХИСТУ МОВИ

завойовувати схід України. Усі наші сили, кадрові, фінансові спрямовувати на роботу з тим населенням, яке може проголосувати за “второй государственный”.

Працювати до десятого поту
Ярослав КЕНДЗІОР,
народний депутат України:

— Кожен з нас розуміє, що проблема мови — це проблема існування української держави з національною суттю. Саме через посилення зросійщення українського суспільства можна досягти результату, якого хоче Москва, усі ті, хто бажає, щоб Україна стала просто географічною територією.

Якщо президент дав підставу говорити про впровадження закону, розробленого робочою групою, треба якнайширше відновити цю тему. Тон має задати група, яка їздила до президента, яка інформувала українське суспільство. Почин повинні підхопити осередки “Просвіти” по всій Україні.

Наша Об’єднана опозиція спекулювала на мовному питанні під час виборчої кампанії. Наприклад, у Львові білборди кандидата у депутати Ігоря Васюника з агітацією за українську мову були повсюди (а чи був він на майдані?) І це зіграло чи не головну роль, що він став депутатом.

Опозиція розповідає, що прийде у нову Верховну Раду і відмінить закон К—К. Тож насамперед мусила сказати, що нова ВР не розпочне роботу доти, доки не буде поставлено питання реалізації обіцянок президента ухвалити закон, створений робочою групою. Питання особистого голосування, на якому зациклилися, важливе, але не знаю, чи найголовніше.

Поряд зі зверненням до президента треба звернутися до лідерів опозиції, щоб вони поставили це питання у своїй діяльності на перше місце.

Я мав у Печерському суді тяганину з Колесніченком у зв’язку з тим, що з трибуни Верховної Ради назвав його “агентом Кремля”, “терористом, який підриває основи української держави”. За винятком газет “Україна молода” і “Слово Просвіти” жоден засіб масової інформації про це не розповів, хоч я інформував журналістів. Ця тема була надзвичайно вигідна.

Ситуація з мовою, на мою думку, свідчить, що Україна на 22-му році незалежності залишається заповідником комунізму і сталінізму — маємо тисячі пам’ятників Леніну, Дзержин-

ському й іншим окупантам по всій державі. Комуністична партія, яка відновлює пам’ятники Сталіну, процвітає, у цьому парламенті її представників стало ще більше. Тому нині в Україні “Просвіта” має бути найпотрібнішою політичною, громадською силою. Зараз ті, хто звільнився від роботи у ВР, мають повертатися в “Просвіту” і працювати до десятого поту.

Повернутися до ідей просвітництва
Ярослав ПІТКО,
голова Львівського обласного об’єднання “Просвіти”:

— На минулій Головній раді ми вносили пропозицію, що інтелігенція, яка входить до Гуманітарної ради, мала поставити ультиматум і вийти з ради наступного дня після ухвалення закону К—К Верховною Радою, тим паче після підписання президентом. І хто вийшов? Ми що, маємо ще якусь ілюзію про доброго царя? Відкиньмо надію, що буде ухвалено законопроект з поправками, який ми хочемо. Відкиньмо ілюзію про референдум. Адже в новому законі комісії формує влада, оскаржувати рішення не можна, перераховувати голоси не можна. То які будуть результати навіть на Західній Україні, тим паче на півдні і сході?

Що нам робити? Не апелювати до президента, не апелювати навіть до опозиції, яку ми бачили в ділі. У Львові біля Шевченка була фан-зона рівно до дня виборів. Після виборів банери згорнули. Кажу: може, вже закон відмінили? Ні, вибори закінчилися.

Треба сподіватися на власні сили, повернутися до ідей просвітництва, формування громадського сектору. Пам’ятаю 2004 рік, коли були надії, що до влади прийшли українці, демократи. Але вони не хотіли зрозуміти нас, громадських діячів, навіть на рівні області. Коли я порушував питання про підтримку громадського сектору, громадських організацій, “Просвіти”, мені відповідали, що це вже минуло. Це говорили патріоти, які тепер в опозиції, знову рятують мову і громаду. Вибори показали, що політичні партії не мають опори в народі, що народ не може зрозуміти опозицію, бо всі бачили, як формувалися партійні списки...

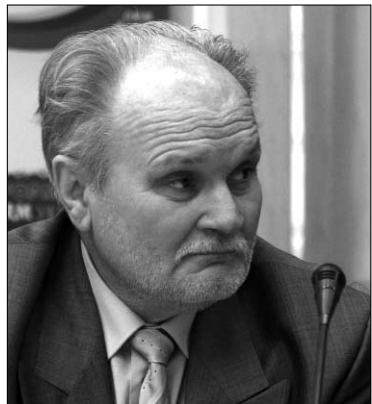
Треба активізувати діяльність громадських організацій і “Просвіти” зокрема, яка була не просто організацією, а формою самоорганізації українців. Повернімо форму самоорганізації в усі сфери діяльності й життя України. Мовне питання має бути на першому місці. Ми розпочали “Українську хвилю”, її перехопили

політичні партії, що загалом добре, бо в них є гроші. Але партії звели цю акцію до виборчого процесу і на цьому завершили боротьбу. Почнімо “Українську хвилю” не тільки в Києві 22 січня, а й у всіх містах, районах України. Це має бути потужна акція, яка збудить суспільну думку.

Повернути українській мові її права
Олександр ПОНОМАРІВ,
професор:

— Шановні друзі! Можна, звичайно, написати листа президентові, але скільки вам ще доказів треба, що президент нічого не буде робити, що його влаштовує антиукраїнська політика, інакше він би давно вигнав Дмитра Табачника, Ірину Зайцеву та інших подібних діячів. Для годиться можна написати цього листа. Наша опозиція погана, але в нас кращої нема і нам треба її залучати. Залучити всі сили і, як сказав Ярослав Пітко, вести широку кампанію повернення українській мові її прав на нашій землі. Опозицію треба залучати до активніших дій.

Я налаштований оптимістично
Сергій САВЧЕНКО,
голова Всеукраїнського об’єднання “Просвіти”:

— Маю оптимістичні сподівання щодо перспектив шкільництва у Криму. Ось свіжий приклад. Євпаторійська школа № 13 стала цього року винятково українськомовною. Як це сталося? Цілком природно. Ше навесні казали, що й одного українського класу не набереться. Натомість набрали всі три перші класи з українською мовою викладання. Минулого року був останній випуск одинадятих класів, де був клас із російською мовою викладання.

Я оптимістично налаштований ще й тому, що вперше за 20 років незалежності партія ВО “Свобода” включила у прохідну частину списку трьох хлопців зі Східної України, які стали народними депутатами. Депутатом став, зокрема заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіти”. Він обіцяє всіляко нам допомагати. Наша мета на наступних місцевих виборах мати фракцію ВО “Свобода” у Верховній

Раді Криму. Уже нині в Криму понад 1 % виборців голосували за цю політичну силу.

Разом протистояти чужому політичному проекту
Володимир СЕМИСТЯГА,
голова Луганської обласної “Просвіти”:

— Хочу наголосити, що всі все правильно тут говорять, але головне полягає в тому, що вже друге століття на території України твориться російський політичний проект. Його сутність полягає в тому, щоб, розпочинаючи з Південно-Східної України, перетворити людей на політичну російську націю. За нами має йти Правобережна Україна, Західна Україна і загалом тут постане Росія.

Як ми можемо цьому протистояти? Історичний досвід переконує, що все розпочинається з дискусії. Вважаю, що сьогодні необхідно розпочати таку дискусію. Адже це ненормально, що ми в Україні боремося за українську мову і українську державу проти своєї влади. То це наша влада чи ні? Ми добре знаємо, що не наша. Добре знаємо, що це політичний проект. Але боротися проти державного ресурсу, проти кримінальних фінансів, не маючи нічого, практично нереально. Перемога можлива тільки тоді, коли підніметься увесь народ. Тому я вважаю, що сьогодні треба разом творити власну політичну складову, виховувати власного політичного лідера, а не підтримувати ту чи ту політичну силу і сподіватися, що вона нам щось принесе. Тільки з цього починається національне відродження.

Координувати партійну і громадську роботу
Іван ЗАЄЦЬ,
народний депутат України:

— Тут сформувалися дві крайності. Одна — ізоляціонізм, мовляв, давайте мобілізуємося в межах “Просвіти”, а інші кличуть, щоб усе змішати — і громадський сектор, і партійний.

Мені здається, що зараз проблема полягає у відсутності координації. Тому що партії мають своє політичне завдання. І ми повинні вимагати від партій саме по-

літичної діяльності, програмових дій у Верховній Раді. Громадський сектор — це сектор громадських ініціатив, щоденна робота, просвітництво. Треба насправді посилити координаційну діяльність. Така спроба була влітку, коли у Верховній Раді ухвалювали мовний закон і коли був мовний майдан біля Українського дому. Професор Василенко, професор Панченко, інші люди стукали в усі двері, писали листи до влади, зверталися до партій. І що ми одержали? Великий обман. Партії згорнули майдан, пообіцявши людям, що буде інша ситуація, тоді вони зупинять політику реваншу партій регіонів на чолі з Януковичем. Чим обернулася ця віра?

Нове голосування у Верховній Раді за забезпечення персонального голосування депутатів, коли понад 70 опозиціонерів підтримали Партію регіонів, показало, що вони розписалися у повній неспроможності стратегічно оцінити той законопроект. Вони переспівали Конституцію, яка й так визначає, що треба голосувати персонально, але заодно віддали голоси й проти блокування трибуни. Тобто знову наступили на ті самі граблі.

Нам треба посилити і роботу з опозиційними партіями, і йти широко в народ. Якщо ми будемо тільки проводити конференції, круглі столи, а не підемо у шкільні, студентські аудиторії, не проведимо масові акції, своєї мети не досягнемо. Якщо в нашій опозиції є промахи, треба говорити про це, підказувати, співпрацювати.

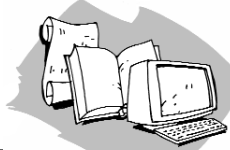
Відродити національні видавництва
Ярема ГОЯН,
письменник, видавець, лауреат Шевченківської премії:

— Відома теза, що коли ворог хоче знищити націю, він починає нищити мову. За роки незалежності українській книжці, українському книговидавництву завдано важкого удару. Я про це завжди кажу, бо чверть віку віддав дитячому спеціалізованому видавництву “Веселка”. Одне з головних завдань “Просвіти” — вимагати від влади відродити книжкові видавництва, ті, які тримали націю, національну ідеологію. Це “Дніпро”, “Мистецтво”, “Веселка”, інші видавництва, де творилася культура.

Національна видавнича справа — це дуже серйозне питання.

На місцях робляться добрі справи, це я знаю по своєму Снятині. У Снятині на Миколая наразі відкривається приміщення “Просвіти” і Музей книги. Там буде свято українського слова. Про це треба говорити й писати.

Підготувала **Надія КИР’ЯН**
Фото **Олександра ЛИТВИНЕНКА**

Відкрив засідання голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан. Він привітав просвітян із черговою річницею найстарішої в Україні громадської організації, зробив екскурс в історію та поінформував, що «Просвіта» подала клопотання щодо занесення дати заснування Товариства до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО 2013 року.

«Сьогодні ми знову починаємо з нуля, адже позбавлені права на рідну мову, на свою культуру, на власну ідентичність. Це накладає відбиток і на нашу діяльність. У бюджеті на наступний рік відсутнє фінансування Державної програми розвитку української мови, яке привселюдно обіцяв президент. Тому дуже важливо нині, у нових, надзвичайно важких умовах, правильно розпланувати свої дії. Ми мусимо відійти від інерційного періоду, коли на перший план вийшли політичні сили, та сформулювати нові під-

ходи й принципи. 145-річчя для нас буде не просто історичною датою, а певним рубежем, до якого ми повинні активізувати свою роботу, використовуючи історичний досвід, приклад попередників. Нам потрібно переносити ключові просвітянські заходи з Києва в обласні центри, які дуже потребують нашої присутності. Ми повинні мобілізуватися, зокрема й ресурсно, щоб стати загальнонаціональною платформою для всіх патріотичних сил. Ми почали цю консолідацію з постійно діючого Форуму «Захистимо мову — збережемо Україну», третій етап якого відбудеться 21 січня, напередодні Дня Соборності. До нас долучається чимало молоді зі своїми ідеями. Наше завдання долучити до нього ще й національні сегменти політичних сил», — зазначив Павло Мовчан.

Голова Київського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, професор Іван Ющук акцентував на тому, що

Нам потрібне посполите рушення

8 грудня 2012 року в день 144-річчя «Просвіти» відбулася сесія Головної ради Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Розмова цього разу відбулася скоріше в діловій, практичній, аніж у святковій площині. І це не випадково. Адже зміни відбуваються і в українській державі, і в українському суспільстві, і в самому товаристві «Просвіта». До парламенту прийшли нові політичні сили, українська мова продовжує втрачати позиції, а новий час вимагає від просвітян нових форм впливу на свідомість мас. Такими були головні акценти виступів. Загалом Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка продовжує впевнено і послідовно реалізовувати свої статутні завдання, оперативно реагувати на всі виклики та залишатися справді найпотужнішою громадською організацією сьогодення.

Україна — усе ще постколоніальна країна, якою правлять колишні колонізатори. Але вони відчують, що ґрунт з-під них поступово вислизає. Тому у них щораз більша ненависть до наших символів, нашої ідеології. Іван Ющук вдався до порівнянь: «Коли чеській мові загрожувало зникнення через онімечення, у народ пішли «будителі», які пропагували національні цінності — мову, культуру й історію. У нас тепер найпослідовніше українську національну свідомість будить «Слово Просвіти». Але ж його наклад невеликий. А погляньте на наклад російськомовних видань — сотні тисяч. Ми разом повинні подбати про те, щоб у всіх куточках Східної України було «Слово Просвіти». Для цього потрібні кошти, яких від держави не дочекаєшся. Я просто зараз даю тисячу гривень на передплату газети і сподіваюся, що це стане добрим прикладом для наслідування».

На сесії Головної ради був присутній український політик, правозахисник, політв'язень Степан Хмара. Він рішуче заявив, що в Україні встановлена влада організованої мафії. Її характерна особливість — вона відверто антиукраїнська. «Ми якось несвідомо легітимізуємо ухвалені шахрайським антизаконним способом антиконституційні акти — закон про мови, закон про референдум та інші. Їхнє завдання — знищити українську ідентичність, не дати розвиватися українській нації, а найголовніше — узаконити владу цієї мафії. Головне завдання всіх українських патріотів сьогодні — відновити

Степан Хмара

конституційний лад, відмінити антидержавні законодавчі акти. Але без усунення від влади нинішнього президента цього досягти неможливо», — вважає Степан Хмара.

Юрій Гнаткевич, народний депутат України VI скликання: «Недавні вибори повернули мені оптимізм, адже, проаналізувавши результати, я побачив, що наш народ починає думати і в нас є перспектива». Після завершення депутатської каденції Юрій Васильович планує повернутися до громадської роботи в лавах Київської «Просвіти», адже саме «Просвіта», на його переконання, є основою українського державотворення.

Членів Головної ради привітав заступник голови Всеукраїнської «Просвіти» новообраний депутат від ВО «Свобода» Едуард Леонов. Він передав вітання і від лідера ВО «Свобода» Олега Тягнибока.

У Криму, за словами Е. Леонова, для людей, що займаються українськими справами, альтернативи товариству «Просвіта» немає. «Товариство «Просвіта» для нас не юридична особа, а спільнота, яка наповнює націю українським духом. Щонайменше 37 просвітян є сьогодні у новообраній Верховній Раді. Це рядові члени «Просвіти», яким не потрібно

Едуард Леонов

пхатися у якісь керівні органи. Вони будуть кожен на своєму місці чесно виконувати свою місію. 144 роки тому «Просвіта» утворилася як авангард української нації. Вона завжди була на кілька кроків попереду. Сьогодні влада намагається загнати її на маргінеси, але ми все одно залишаємося в авангарді, адже уособлюємо справжню українську еліту», — переконаний Едуард Леонов.

Голова Центрального координаційного комітету Всеукраїнської профспілки «Народна солідарність» Олексій Кляшторний

розповів про значення постійно діючого Форуму — “Захистимо мову — збережемо Україну”, який ініціювала “Просвіта”, у справі захисту державного статусу української мови. Проте натиск антиукраїнських сил нині настільки серйозний, що “сьогодні жодна організація, навіть така потужна, як “Просвіта”, самостійно протистояти цим процесам не може. Тому потрібно об’єднуватися на будь-яких умовах і громадським організаціям, і окремим активістам, і політичним партіям заради порятунку української мови”.

Чимало цікавих пропозицій прозвучало і під час обговорення питання порядку денного про активізацію діяльності обласних об’єднань “Просвіти”. Так, голо-

Сергій Довгаль

ва Миколаївського обласного об’єднання Ігор Марцінковський закликав звернути більшу увагу на роботу у вищих навчальних закладах. Заступник голови Донецького обласного об’єднання Марія Олійник поділилася корисним досвідом від перебування у громадській гуманітарній раді при обласній державній адміністрації. Голова Житомирського обласного об’єднання Святослав Васильчук закликав працювати на престиж товариства, об’єднувати під його прапорами всіх, кому не байдуже майбутнє України. Досвідом створення сільських осередків та співпраці з духовенством поділився голова Коломийського міського об’єднання Василь Глаголюк. Він розповів про методику збору членських внесків, запроваджену в Коломійі. Голова Дніпропетровського обласного об’єднання Сергій Довгаль розповів, що “Просвіта” на Дніпропетровщині — головна громадська організація в будь-яких заходах, що організовуються національно-патріотичними силами. “Так, нещодавно ми провели акцію “Суд під суд”, адже гучні справи Тимошенко, Луценка, Філіпчука — це лише вершина айсберга. В Україні нині тисячі незаконно засуджених людей. Тож ми виставили пікет під стінами окружного адміністративного суду і це привернуло увагу. Маємо чимало підтримку й звичайних громадян. Коли “Просвіта” звучатиме — вона здобуде популярність”, — повідомив Сергій Довгаль. Також він розповів про ініціативи просвітян, зокрема, проект відродження Чортомлицької Січі як туристичного центру Січеславщини. Її територія — 22 гектари, на облаштування необхідно 22 мільйони гривень, але просвітяни впевнені, що їхній проект знайде меценатів. Голова Сумського об-

ласного об’єднання Олексій Шевченко теж висловився за об’єднання зусиль усіх патріотично налаштованих сил і розповів про причини створення в Сумах “Українського культурного центру” та його роботу. Використовувати протиріччя і конкуренцію в партії влади задля просування своїх проектів запропонував голова Луганського обласного об’єднання Володимир Семистяга. Також він розповів про підготовку до відзначення 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка і успіхи створеного на Луганщині з ініціативи “Просвіти” Шевченківського комітету.

Про складну ситуацію на Харківщині розповів голова ревізійної комісії ХОО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка політв’язень Ігор Кравців: “7 грудня відбулися вже треті за останні кілька місяців нелегітимні загальні збори Харківського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. За відсутності бази членів товариства на Харківщині, яку кілька років тому знищила пожежа, представники однієї з політичних партій намагаються, наче рейдери, захопити наше приміщення і організацію. Усі ці зібрання відбуваються з порушенням Статуту ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та всупереч чинному законодавству. Про їхнє проведення не повідомляють просвітян. Навіть я, чинний голова ревізійної комісії, дізнався про факт проведення останніх зборів уже 8 грудня у телефонній розмові з А. Кіндратенком. Те, що відбувається, ображає рядових просвітян, які вже понад 20 років у товаристві. Тож зараз, за дорученням Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка ми ведемо роботу з перереєстрації членства і готуємося до звітно-виборної конференції”.

Не минула Головна рада і так звану “Тернопільську ініціативу” з нагоди 100-річчя четвертого статуту “Просвіти”, інформація про яку поширюється віртуальним простором. Найцікавіше, що ніякого 100-річчя четвертого статуту, якому було присвячено зібрання, 2012 року не може бути. Четвертий статут “Просвіти” було ухвалено 1891 року, а п’ятий — 1913-го

Олексій Шевченко

(детальніше про Статут “Просвіти” див. у виданні “Просвіта”: історія та сучасність. — К.: Веселка, 1998. — С. 16—26). Очевидно, що в ініціаторів “урочистостей” мета була зовсім інша. Ось що сказав голова Тернопільського обласного об’єднання “Просвіти” Петро Шимків: “Тернопільське обласне об’єднання не винне в тому, що до нас приїхали ці люди. Ініціював зібрання колишній

Ігор Кравців

голова Тернопільського обласного осередку ВМГО “Молода Просвіта” Святослав Абрам’юк. Він запросив інших представників “Молодої Просвіти”. Те звернення про “перезавантаження” товариства, яке зараз поширюється в Інтернеті, спрямоване на розкол. Вважаю, що Головна рада, Центральне правління мають належно відреагувати на ці відверто провокативні дії”.

Прокоментувати події на Харківщині і Тернопільщині ми попросили заступника голови ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, відповідального секретаря товариства Миколу Нестерчука: “Уже третя конференція в Харкові проведена з грубими порушеннями п. 5.14, 4.1, 4.5 Статуту товариства. У цьому задіяна колишній відповідальний секретар ХОО Оксана Животкова, яка готувала ці антистатутні дії. До речі, ще 10 жовтня 2012 року спільне засідання Центрального правління і Контрольно-ревізійної інспекції ВУТ “Просвіта” за антистатутну діяльність виключило О. Животкову із членів “Просвіти”. Наразі ми чекаємо від голови ХОО Анатолія Кіндратенка, відповідального секретаря Валентини Овод та голови ревізійної комісії Ігоря Кравців інформацію про проведення конференції, в якій візьмуть участь керівники центральних органів товариства. Щодо зібрання в Тернополі. Воно відбулося поза Статутом. “Молода Просвіта” є окремою юридичною особою, яка не співпрацює з товариством”.

Оптимізму присутнім наприкінці зборів додав голова Запорізького обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Олег Ткаченко, який пішки із Запоріжжя прийшов на засідання керівного органу “Просвіти”. “Понад 90 % людей, яких я зустрів на “Січовому шляху “Просвіти”, готові до активних дій, але вони зневірені, адже не мають лідерів, яким могли б довіряти. Люди чекають на героїв, звертають увагу на неординарні вчинки. Повторімо “Січковий шлях “Просвіти” з кожної області. Вийдемо в один день і прийдемо в один день, наприклад, до Канева. Я ладен пройти ще не раз по 500 кілометрів, щоб донести до людей світло “Просвіти”. Нам потрібне посполите рушення, яке підніме народ на боротьбу за українські цінності. Зробімо так, щоб на чолі цього новітнього всенародного руху стала “Просвіта”.

Підготував Євген БУКЕТ
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

P.S. Виступи членів Головної ради “Слово Просвіти” друкуватиме, починаючи з наступного числа.

Резолюція Головної ради Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка вкотре зазначає, що чинна влада є прямою загрозою для української держави і української нації.

Підтвердженням цього є послідовне ігнорування національних цінностей: мови, історії, культури.

Правляча олігархічно-кримінальна верхівка, зосередивши у своїх руках усю повноту влади і підпорядкувавши всі національні ресурси, формує безнаціональне суспільство, в якому немає місця українській книзі, фільмові, пісні, де знищено національний інформаційний простір, де понижується інтелектуальний і духовний рівень українця, припиняється його національна гідність, де молоді не гарантовані належні права на освіту рідною мовою, національні культурні потреби, де заохочується все чужомовне, де знання державної мови є не обов’язковим для державних чиновників. Російська мова фактично стала окупаційною після підписання Президентом В. Януковичем мовного антиконституційного закону “Про засади державної мовної політики”. Як відомо суспільству, “Гарант” Конституції обіцяв, що Верховна Рада VI скликання ухвалить нову редакцію Закону про мови, напрацьовану робочою групою під керівництвом Л. М. Кравчука. Цього не сталося, як і реалізації Програми розвитку та функціонування державної української мови: схвалений 6 грудня 2012 року Державний бюджет не передбачає видатків на реалізацію цього проекту. Отже, цілком логічно постає питання: чи можна вірити президентові?

Влада не лише усунулася від розв’язання мовного питання, а й стала каталізатором руйнування державних підвалин. Громадський сегмент сус-

пільства покликаний самоорганізуватися і дати гідну відсіч антиукраїнським силам.

До цього нас закликають дії наших просвітян-попередників, які 144 роки тому зорганізувалися, аби зберегти національну ідентичність українців.

Факт, що головними причинами неуспіху національно-демократичних державницьких сил на нинішніх парламентських виборах є відсутність єдності в їхніх лавах, слабка політична структуризація суспільства, чому посприяло повернення до змішаної системи виборів, що разом зі слабкістю опозиції та, з огляду на фальсифікації при підрахунку голосів, призвело до відносної перемоги провладних сил. Адже згідно з голосуванням за партійними списками переконливу перемогу здобула саме опозиція. Але вона була знівельована поразкою по одномандатних округах.

За таких обставин принципове значення має процес консолідації українських національних сил. ВУТ “Просвіта” зі своєю славною багатолітньою історією боротьби за Україну може і повинна стати одним із активних центрів згуртування нації.

Не влада повинна чинити тиск на громадські організації, а навпаки, громадські організації мають формувати думку про владу і впливати на владу. Для цього ми і надалі будемо активізувати роботу постійно діючого Форуму громадських організацій в обороні рідного слова як важливого чинника консолідації громадських сил на всеукраїнському рівні.

Для об’єднаного процесу національних сил українолюбів на співпрацю об’єднань “Просвіти” з українськими церквами згідно з давньою просвітницькою традицією.

Одним із надважливих наших завдань залишається боротьба за утвердження української державної мови в усіх сферах громадського життя.

Закликаємо до праці в ім’я України!

8 грудня 2012 р.
м. Київ

Напишемо історію “Просвіти” разом!

На засіданні Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка редакція тижневика “Слово Просвіти” презентувала проект нового видання з серії “Бібліотека “Слова Просвіти” (упорядники — Любов Голота і Євген Букет).

Це буде збірник матеріалів про історію та сучасність “Просвіти”, який побачить світ з нагоди 145-річчя товариства. До редакційної колегії збірника увійшли члени Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, автори раніше виданих монографій про історичний поступ просвітян.

Розпочинаємо на шпальтах тижневика марафон публікацій — “Просвіти” — 145” і закликаємо вас, наші шановні читачі, долучитися до нього.

Чекаємо на електронні адреси редакції тижневика “Слово Просвіти” (slovo_prosvity@ukr.net або slovoprosivity@mail.ua) розгорнуту інформацію про діяльність вашого обласного, районного, міського об’єднання, сільського осередку. Бажано, щоб у матеріалі містилися такі відомості:

1. Заснування “Просвіти” у вашому краї та її історичні віхи (дати утворення, заборони, відродження тощо).

2. Справи “Просвіти” (чим, якими справами улавилося товариство у вашому краї від часу заснування).

3. Персоналії (відомі особистості, які стояли біля витоків “Просвіти” та були активними просвітянами).

4. Громадські зрушення, до яких призвела діяльність “Просвіти” у вашому краї.

5. Як відроджувалася сучасна “Просвіта” (дати, імена, заходи, перші зібрання).

6. Статистична інформація про чисельність просвітян, місцевих осередків, колективних членів, їхні назви.

7. Голови об’єднання, місцевих осередків з часу заснування до сьогодні; почесні члени об’єднання (короткі біографії).

8. Видана література про “Просвіту” у вашому краї, звідки можна почерпнути додаткові відомості, контакти авторів.

9. Бібліографія (газетні публікації тощо) про діяльність вашого об’єднання.

10. Фотографії.

Надіслані матеріали повинні бути обґрунтовані документально і мати обсяг до 15 тисяч знаків. Усі статті, що відповідатимуть цим вимогам, будуть надруковані не тільки в газеті, а й у збірнику. Їхні автори отримають цю книжку безкоштовно.

“Українська нація повинна зорганізуватися і брати ініціативу у свої руки”.

«Пишаюся тим, що просвітянин»

Закінчення. Початок на стор. 1

у дорогу ніхто не відгукнеться, вирушу один. Дуже велика користь від подібних мандрівок. Хоча б те, що подивився на Батьківщину, співвітчизників очима пішого мандрівника, пілігрима. Недаремно ж раніше люди на прощу до Києва пішки ходили. Це теж просвітництво, просвітницький шлях — місія. “Україна єдина”, “Немає мови — немає держави” — ці постулати ніс діткам у школи і студентам у виші, і вони наповнювали позитивом і тих, до кого приходив, і мене.

— У яких школах Ви побували?

— Відвідав із десятків шкіл. Особливо запам’яталися зустрічі у школі села Кривуші Кременчуцького району, був дуже гарний прийом у Кременчуцькому училищі № 6, де мав задушевну розмову. А було, йшов селом, дядько вибігає з вилами на вулицю й кричить: “Що, вже почалося!?” Має на увазі революційне рушення на Київ. Народ на порозі зриву. У селі на

Кіровоградщині підійшов до мене сивочолий старий і каже: “Ватажка нам треба — Кармалюка, командира, а ми підтримаємо”.

— Чи були щодо Вас прояви агресії?

— Так. На околиці Запоріжжя троє псів довго гавкали, то я виламав собі цього дубця... А так тільки добрих, чуйних людей зустрічав. Будь-де давали ночівлю, годували, свою палатку не розгортав жодного разу. Підтримували мене переважно в осередках “Просвіти”, які я заздалегідь попередив про свій маршрут. Бувало, навмання звертався до сільських голів, мешканців — усі допомагали.

Жодної поганої людини не зустрів, і настрої гарний. Єдине, що засмучує, це стан України, стан самого села, яке дуже потерпає, негайно треба щось робити. Українська нація повинна зорганізуватися і брати ініціативу у свої руки.

— Як?

— Я просвітянин, то моя зброя — слово, а є козаки, то у

них своє... Якщо слів не слухає влада, то треба козакам говорити, а ми козаків підтримаємо.

Цілий місяць із ранку до вечора Богу молився за себе, рідних, за українців, Україну. Можливо, моя подорож справді принесла позитивні зрушення. Тільки цим жив, про це думав — буде легше, веселіше.

— Що побажаєте просвітянам у свято?

— Бажаю всім просвітянам наснаги і робити неординарні вчинки в ім’я Батьківщини, рідних і всіх людей доброї волі.

На Майдані Незалежності я сфотографував Олега Ткаченка у колі просвітян, які вийшли його зустрічати і чий обличчя відомі всій Україні.

Розмовляв
Олександр ЛИТВИНЕНКО
Фото автора

Незбаром газета “Слово Просвіти” надрукує подорожній щоденник Олега Ткаченка.

З роси й води Вам, славний ювіляре!

Микола ЦИМБАЛЮК

Порубіжжя, де стикаються культури різних народів, завжди давало нашій культурі надзвичайно колоритні, цікаві, талановиті й самовіддані постаті. Саме українці Західної України, зокрема Закарпатської, завдячуючи територіальній близькості до культури європейської, дали нашій історії цілу низку помітних і цінних для національної справи діячів. “Просвіта”, яка зародилася на західних теренах 1868 року, також відіграла колосальну роль у збереженні національної ідентичності і нашої духовності.

Один із наших просвітян, засновник і багаторічний голова Рахівського районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Василь Піпаш теж народився в українському “П’ємонті” — на Закарпатській Гуцульщині далекого грудня 1922 р. Біографія майбутнього журналіста, письменника типова для активної і свідомої молоді тих часів: сільська школа, гімназія, “Пласт”, “Просвіта”, збирання і вивчення фольклорно-етнографічних матеріалів, перші ранні літературні спроби...

Так, ще 1936 р. чотирнадцятирічний Василь публікує у часописі О. Маркуша “Наш рідний край” зібрані народні пісні, коломийки, легенди тощо. Навіть тоді, коли Карпатська Україна опинилася під гортистською окупацією, він не полишає роботи над збиранням і публікацією народної творчості. У червні 1941-го В. Піпаш за власний кошт видає у м. Тячеві “Збірничок гуцульських народних пісень, коломийок”. Згодом, через півтора року, ще й книжечку “Дві зірки і інші оповідання для молоді”. Це був вчинок юнака, який межував із героїзмом.

Подальша доля Василя Піпаша повела його дорогами війни. Спочатку він був мобілізований до угорської армії, але за першої ж нагоди перейшов на бік Советської армії, вступив до Чехословацького корпусу Людвіка Свободи. З боями дійшов до Праги і в серпні 1945-го повернувся додому. Але військові заслуги не вберегли від “недрем-

ного” ока советських спецслужб. Хоч і минули його московська тюрма і табори ГУЛАГу, але з клеймом “українського буржуазного націоналіста” він тривалий час був під їхнім наглядом. І лише з приходом “хрущовської відлиги” йому вдалося повернутися до активного творчого життя. На посаді відповідального секретаря районки пропрацював аж до виходу на пенсію.

Але за межами редакції Василь Піпаш продовжує писати і друкувати в тій чи тій обласній, республіканській періодичній, колективних збірках віршів, оповідання, працює як фольклорист.

Кінець 1980-х років Василь Олександрович Піпаш-Косівський зустрів як і більшість національно-свідомих українців. Він один із перших став членом РУХу. Його зусиллями була відроджена й активно працювала районна організація “Просвіти”. Він незмінний багатолітній (з більш ніж півстолітнім стажем!) керівник районного літературного об’єднання “Світанок”. Та й невтомне перо журналіста і письменника не знає спочинку. 2007 року в Ужгородському видавництві “Говерла” вийшла чергова книжка Василя Піпаша-Косівського “Життя прожити — не поле перейти, або Розповіді автора про минуле й сьогодення”, яку він присвятив живим і мертвим борцям за Незалежну Соборну Українську державу. Читається вона на одному подиху, як і будь-яка розповідь про захоплююче і чесно прожите життя в ім’я найсвятішого — нашої єдиної матері — України.

— За вступ України до ЄС висловлюється більшість співгромадян, за вступ до НАТО меншість. Але ж усі країни колишнього союзу спочатку вступали до НАТО, а вже потім до ЄС. Польща, Угорщина, Чехія, країни Балтії вступили до НАТО 1999 року, до ЄС 2004-го. Скажіть, як же нам іти до європейських структур?

— Так, як і йшли. Єдине — треба змінити владу, яка догоджає лише політичним забаганкам Москви. А напрям відомий. НАТО — це організація, яка займається не лише питаннями безпеки, а й політичними. Якщо поглянути на вимоги до кандидатів на вступ, то дві третини цих вимог — політичного характеру. І якщо ми хочемо реформувати суспільство за європейськими зразками, нам необхідно виконувати ці вимоги. Хоча опозиція (зокрема “Батьківщина”) ніколи не була за НАТО. І кроки, які робилися начебто разом із президентом Ющенком у цьому напрямі, дуже швидко дезавуювалися.

Звичайно, це складна робота — готувати громадську думку до вступу в НАТО. Але за правильного роз’яснення громадянам переваг такого розвитку можна протягом кількох років швидко змінити ситуацію. Словаччина, починаючи рух у цьому напрямі,

Такий довгий шлях до Євросоюзу і НАТО

Міністр закордонних справ України (2007—2009 рр.), відомий політик, громадський діяч Володимир ОГРИЗКО коментує для нашої газети актуальні питання міжнародного життя.

теж мала спершу близько 20—25 % підтримки громадянами вступу до НАТО, а невдовзі отримала переважну більшість.

Щодо НАТО. Значно простіше реформувати політичну складову суспільства, ніж соціально-економічну. Ухвалюється відповідне законодавство, реформується армія. На всі ці реформи треба не так багато часу, якщо, звичайно, є політична воля. Якби вона у нас була, то все це можна зробити протягом 2—3 років. План дій щодо членства в НАТО, який завдяки кільком проросійськи налаштованим політикам Європи Україні не вдалося отримати, й передбачав усього кілька років роботи. Підготовка до вступу в ЄС значно складніша і потребує глибоких економічних реформ.

— Нам спочатку хочеться до ЄС, а не в НАТО: і тоді ми вже заживемо за європейськими стандартами.

— Це процес паралельний: треба змінювати і політичну систему, військову — це щодо НАТО,

й економічну складову — для ЄС. Або, за прикладом Польщі — “шокова терапія”, коли спершу дуже важко, але вже за кілька років, якщо працювати чесно і порядно, маємо результат.

— Курс України в НАТО — це прямий виклик Росії?

— Кожна країна дбає про власну безпеку. На зустрічах із громадянами часто запитують: “Ви коли виходите з власної оселі, зачиняєте двері чи залишаєте відчиненими?” Звичайно, зачиняють. А чому ж ми залишаємо відчиненими двері своєї країни? Наш шлях до НАТО не означає агресії щодо Росії. Вона гарантує свою безпеку сама і робить це дуже добре, маючи всі можливості. У нас таких можливостей нема, тому мусимо подбати про колективну безпеку. І це для нас єдиний вихід, бо в геополітичному просторі ми сьогодні не можемо самостійно забезпечити себе від зовнішніх загроз. А коли хтось говорить, що у нас таких загроз нема, то це просто неправда. По-

читайте редакцію військової доктрини, яку ухвалила теперішня влада: там ці загрози перераховані на кількох сторінках. То як же ми з одного боку фіксуємо стільки загроз, а з іншого кажемо: “Бог його знає, як від них захиститися”? Це не державна політика. Адже нині у світі дуже неспокоїно. Не хочеться згадувати війни на Близькому Сході (1967 і 1973 роки), що поставили світ на поріг великої війни. Тому єдиний вихід — мирні переговори. Як дипломат, вважаю, що будь-які погані переговори кращі, ніж хороші військові дії.

— Україна, ставши членом ЄС і НАТО, мала б більшу вагу на між-

народній арені, зокрема і щодо зміцнення миру. Але й зараз можемо зробити якийсь внесок у цю справу?

— На жаль, великого внеску ми зробити не зможемо. Є міжнародні інституції, які забезпечують збереження миру, це насамперед Рада Безпеки ООН, Євросоюз, який активно впливає на ситуацію. Але допомогти, аби не порушили перемир’я, знайти компроміс, — цьому наша дипломатія може посприяти.

— Україну постійно звинувачують, що продаємо деяким країнам зброю.

— Є міжнародні угоди, які фіксують, що, кому і як можна продавати. А ті нападки — традиційні кроки конкурентів, які хочуть прибрати Україну з цього прибуткового ринку. В Україні за будь-яких влад серйозно ставляться до цього питання. Випадків, коли б Україна продавала зброю країнам, які перебувають під санкцією ООН, нема. Інша річ, що коли Україна продала зброю країні “Х”, вона не може вирішувати, кому цю зброю перепродають. Тут є певні загрози, але вони є для будь-яких експортерів зброї.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

Тарас МАРУСИК

Під такою назвою в Києві відбулася міжнародна наукова конференція, організована академічним Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні та Українським бюро лінгвістичних експертиз. Очолюваний доктором філологічних наук Богданом Ажнюком відділ мов України Інституту мовознавства зумів запросити до виступів відомих українських учених та юристів, зокрема, суддів Конституційного Суду України Віктора Шишкіна і Петра Стецюка, доктора юридичних наук, професора Національного університету “Києво-Могилянська академія” Володимира Василенка, його колегу з “Могилянки” Ларису Масенко, Ярослава Радевича-Винницького з Дрогобича, київських науковців Віталія Радчука й Оксану Данилевську. До Києва приїхали також науковці з Німеччини, Італії, Польщі Юліане Бестерс-Дільгер (Фрайбург), Сальваторе Дель Гаудіо (Неаполь), Артур Брацький (Гданськ).

У своєму виступі В. Василенко підкреслив, що теперішня мовна ситуація може бути адекватно оцінена лише тоді, коли розглядати її в історичному й геополітичному контексті. Це результат, з одного боку, непослідовної мовної політики української влади, а з іншого — намагання Росії нав’язати Україні власну мовну політику. На жаль,

Мовні права в сучасному світі

підкреслив В.Василенко, ні президент Кучма, ні президент Ющенко не вжили необхідних заходів для реалізації статті 10 Конституції України в тій частині, де записано, що держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. А нинішня влада, очолювана Януковичем, та взагалі виконує замовлення сусідньої держави зі знищення української мови. Таким чином, шляхом цілеспрямованих і системних дій з використання своєї “п’ятої колони” Росії вдалося нав’язати нашій державі ратифікацію Європейської хартії регіональних або міноритарних мов, яка стала правовим підґрунтям для ревізії мовної політики України. На догоду Москві Партія регіонів перейшла, фактично, на позицію, що основою для здійснення мовної політики в Україні є не її Конституція, а згадана Хартія. Для закріплення цього підходу в шахрайський спосіб був “протягнутий” законопроект Ківалова—Колесніченка “Про засади державної мовної політики”, який, хоча й підписаний Януковичем, з погляду права не є ухваленим. Цей акт базується на спотвореному тлумаченні Хартії і використовується для того, щоб, надаючи російській мові

квазіофіційного характеру, запроваджувати її замість української. Це дуже небезпечна річ для самого буття незалежної Української держави, значив у своїй доповіді “Геополітичний та національний вимір мовної ситуації в Україні” В.Василенко, оскільки йдеться про цілеспрямовані спроби знищення української мови як ознаки української нації, яка є системотвірним чинником української державності.

Дуже цікавим був виступ В. Шишкіна “Мова як складова державотворення”. Він розглядає статус державної мови двоєдино: як індивідуальне природне право і як спільне природне право етносу, завдяки чому державна мова набуває статусу одного з елементів конституційного правопорядку. Право на державність української мови, а також на її статус єдиної мови міжнаціонального спілкування — це природне право українського етносу. Рішення Конституційного Суду України 1999 року в справі про застосування української мови є стратегічним. Крім того, В. Шишкін нагадав, що закон “Про основи національної безпеки” визначив одним із пріоритетів національних інтересів України забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в

усіх сферах суспільного життя на всій території України.

На жаль, інше рішення КСУ — щодо конституційності частин четвертої і п’ятої статті 12 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” (2011 рік), яким допускається використання в судах, поряд з державною, **регіональних мов або мов меншин**, відійшло не лише від попереднього мовного рішення, а й внесло плутанину в українське законодавство. По-перше, термін “регіональні мови” незрозумілий для правозастосування, оскільки відповідно до статті 2 закону “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин” положення Європейської хартії регіональних мов або мов меншин застосовується лише до **мов національних меншин** в Україні. По-друге, ратифіковані Україною положення Хартії не передбачали ведення судового процесу мовами національних меншин, тому що Україна не взяла зобов’язань щодо частини III (статті 8—14) Хартії, зокрема стосовно статті 9 “Судова влада”. Українська держава погодилася лише надавати право на виступ у суді іншою мовою з допомогою перекладача, заявлення клопотання, надання суду доказів і відповідних документів мовою оригіналу, одержання судового рі-

шення в перекладі на мову, яку сторона процесу розуміє.

В. Шишкін вважає, що українці поводяться досить пасивно щодо свого природного права на мову і досі не виробили механізмів спільного захисту своєї мови. Відповідаючи на моє запитання про те, що рішення КСУ, які, як відомо, оскарженню не підлягають, але нерідко не виконуються, він зазначив, що сьогодні не існує жодної законодавчої норми, яка б зобов’язувала будь-кого це робити. Тож виконання конституційних рішень лежить радше в моральній площині.

Цікавими також були доповіді Ю. Бестерс-Дільгер “Ефективність Європейської хартії регіональних або міноритарних мов як знаряддя захисту мовних прав у слов’янських країнах”, П. Стецюка “Захист мовних прав громадян Конституційним Судом України”, Б. Ажнюка “Мовні права як категорія соціолінгвістики”, Володимира Пономаренка “Загальна декларація мовних прав” і права мовних меншин”, Л. Масенко “Українська мова в освіті: правові аспекти” та інших учасників міжнародної наукової конференції “Мовні права в сучасному світі”. Всі виступи, обіцяє Б. Ажнюк, будуть видані окремою книжкою. А на цій конференції він презентував збірник наукових праць із попередньої конференції “Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві”.

Гірчить!

Ігор САЄНКО,
м. Луганськ

Написати цього листа мене спонукав допис “Шоколад із присмаком гіркоти”, надрукований у 48 числі “Слова Просвіти” ц. р. Відчувається, що його автор Максим Стріха щиро вболіває за українську мову. Його обурює заміна на товарах українських виробників написів українською мовою на російську мову. Це справді викликає в українців спротив та обурення. Проте хочу привернути увагу читачів до іншого. У своєму дописі автор згадав міні-маркет, блендер і білборд. З приводу цих слів у нього немає обурення чи бодай зауважень. Вживання іншомовних слів, що у великій кількості з’явилися в українській мові протягом останнього часу, на його думку, є природним. Мовляв, українська мова не стоїть на місці — вона розвивається та збагачується, адже з’являються нові речі, поняття, явища тощо. Мови всіх народів не стоять на місці і розвиваються, але по-різному. Одні народи створюють нові слова на основі коренів рідних слів або розширюють значення вже існуючих слів їхніх мов. Мабуть, взірцем такого шляху розвитку є англійська мова. Але існує інший шлях. Нові терміни, поняття і явища є словами запозиченими — іншомовними. Понад те, у словниках цих мов рідні слова в ряду синонімів відсувають на останнє місце, часто з приміткою (застаріле), або взагалі вилючають. А суспільству до цього здебільшого байдуже. Мови, які “розвиваються” цим шляхом, поступово зникнуть.

Отже, куди рухається зараз українська мова? Назвіть якісь

нові, не іншомовні слова, які з’явилися в нашій мові протягом кількох останніх десятиліть. Їх немає! А ще близько сторіччя тому становище було інше. Тоді, в умовах бездержавності, українці створили багато нових українських слів, які відповідали вимогам часу. Зокрема, це такі слова, як літак, летовище, хмарочос, залізниця, потяг, мірило, відсоток, світлина та інші. Повертаючись до допису “Шоколад із присмаком гіркоти”, хочу запитати: чи не краще було б замість слова “міні-маркет” вжити слово “крамничка”? А що означає в перекладі українського англійське слово “блендер” (blender)? Воно перекладається як “змішувач”. Хіба воно звучить не гідно, чи не “по-благородному”? Наступне слово — “білборд” (billboard). Воно з’явилося понад 100 років тому в США, коли підприємства почали орендувати площу для своїх оголошень на дерев’яних дошках. А хіба ми не можемо замість білборда використовувати слово “шит”? Адже в українській мові багато слів мають кілька значень. А в англійській мові таких слів безліч і це її збагачує.

Я не маю наміру образити Максима Стріху. Просто інколи буває, що дивись на щось, але чогось суттєвого не помічаєш, чи слухаєш щось, але не чуєш. В Україні зараз є чимало фахових мовознавців. Їм байдуже, яким шляхом і куди рухається українська мова? Чому не чути думки науковців? Стосовно якоїсь державної політики з цього питання, за часів усіх президентів України, годі й казати. “Отже, порятунку української мови — такі винятково справа суспільства і залежить від повсякденної позиції кожного з нас”. Із цими словами Максима Стріхи важко не погодитися.

Коли ж солодке втратить присмак гіркоти?..

Любомир ПИРІГ,
академік НАМН,
член-кореспондент НАН України

Риторичне запитання у заголовку цієї публікації виникло під час ознайомлення з газетними публікаціями останнього часу.

Здавалося б, яка різниця, якою мовою надруковано на обгортці чи на коробці назву продуктового виробу. Важливо, аби він був свіжим, смачним, нешкідливим. Якщо це шоколад, він має бути солодким. Але ось Максим Стріха натрапив на “Шоколад із присмаком гіркоти” (“Слово Просвіти”, ч. 48, 2012 р.). У цій статті йдеться про російськомовні назви кондитерських виробів фірми “Roshen”, “ABK”, інших. Адже виробляють їх в Україні, для українців! Можна було б додати, що й назву фірми слід представити прийнятною для українця. М. Стріха заявив, що вибуває із лав покупців продукції цієї фірми. Мабуть, повернеться, тому що напередодні в газеті “Україна молода” (ч. 177, 2012 р.) процитовано заяву власника фірми П. Порошенка: “...українські товари на українському ринку повинні бути українською мовою. Це так само важливо, як і те, що в Україні має бути єдина державна мова — українська”. Таке рішення ухвалило на спільній нараді правління фірми.

Ми багато пишемо, говоримо про злиденність українського книговидавництва, про стан української мови в ЗМІ. Для виховання національної ідентичності, гідності має значення використання державної мови і у сфері “ширвжитку”. Звучання української мови в транспорті, з вуличних гучномовців, українська мова рекламних проспектів, оголошень, вивісок над торговельними центрами формує відповідний мовний стереотип громадянина, звичку користування українською мовою навіть тоді, коли він не задумується, хто він, яка мова державна. Безумовно, має значення (і не-

мале!), якою мовою послугуються владні особи...

За 50 метрів від мого колись кооперативного помешкання в будинку по вул. Б. Хмельницького міститься кондитерська крамниця під назвою “Domenic”, де продають вироби полтавської кондитерської фабрики. Років два тому я звернув увагу, що на коробках — жодного напису українською мовою, прирашені вони найчастіше портретами Петра І, сценами Полтавської битви (на честь переможців). Не втримався, попросив продавчинь передати мого листа дирекції виробництва, звернувши увагу на мову назв виробів і особливо на великі можливості тематики оформлення їх упакування (“Енеїда”, “Наталка Полтавка” і багато іншого). У день, коли писав цей текст, я зайшов до крамниці — жодної коробки з українськомовним написом, що й підтвердила продавчиня. Але вже є “С Новым годом! С Рождеством!” і на найпрезентативнішій коробці — Петро І.

Чому? “Причина — рівень загальної культури... А ще — національне законодавство...” — так висловився М. Стріха.

Згадай статті з “Голосу України” та “України молоді” я попросив продавчиню передати до Полтави.

Мова про солодощі нагадала мені мою статтю “Таке солодке і гірке слово” (“Вітчизна”, ч. 3, 1990, С. 133—143). Це був час, коли вже можна було вільніше висловитися, зокрема й щодо питань української мови. Назва статті — редакційна. Під якою назвою подавав статтю, не пам’ятаю. Час ішов, події обнадіювали — “Декларація про Державний суверенітет”, “Акт про Незалежність”, “Конституція України” з визнанням української мови єдиною державною... А наше рідне, солодке слово не втрачає гіркоти...

Як доказ — невелика замітка Т. Марченко “Класику можна читати різними мовами” в “Голосі України” (30.11.2012 р.), за допомо-

гою якої автор намагається перекопати, що “...нема чого обвинувачувати та постійно витягати з минулого інформацію про гноблення української мови. ...Вважаю, що людей поєднує не мова, а культура, ввічливість, дружнелюбність”. Так, класику можна читати різними мовами, найкраще — мовою оригіналу. Але у таких статтях ідеться про непотрібність, недоцільність перекладу російської класики українською. Дивно, що паралель мова—культура, культура—мова не розглянуто в статті поєднано. Адже людина ввічлива, приязна є громадянином свого народу, своєї нації. Коли ще 1988 року (“Літ. Україна”, ч. 40, 1988) я звертався до колег-медиків статтею “Лікарю, будь інтелегентом!”, вважав, що невід’ємною складовою інтелігентності є знання рідної мови і послугування нею. Це ж я підкреслив і у статті “Лікарю, будь громадянином!” (“Радянська Україна”, ч. 71, 1991).

А щодо “інформації про гноблення української мови”, то, вважаю, деяким особам над цим варто задуматися... У морально-історичному аспекті все-таки актуальнішим у мовному питанні в Україні повинно бути не так “врахування нинішніх реалій”, як відновлення історичної справедливості, підґрунтям якого має бути відновлення Державної незалежності. Має бути...

Не передбачалося на початку 90-х минулого століття, що через 20 років протягом тижня буде стільки газетної інформації (без спеціальних пошуків!) державницько-культурного змісту, на яку неможливо не відреагувати, тому що сприймається болісно.

Повторимо М. Стріху, дещо змінивши редакцію вислову і порядок слів: “Причина — національне законодавство і державне ставлення до національної культури”. І додамо від себе — державне ставлення до державності України.

Микола ТАБОРИТ

Після коротких вступних слів головуючих, які зауважили актуальність і важливість зазначеної теми, поділилися власними міркуваннями щодо місця і ролі Церкви у відродженні духовності, утвердженні нашої державності, з промовою виступив Святійший Патріарх Філарет.

— І ми, служителі Церкви, і ви, письменники, є служителями слова. А святий Григорій Богослов ще у IV ст. сказав, що коли не діє зброя, то треба застосувати слово. Тому що слово — найпотужніша зброя, яка діє на людину. Тому так бояться слова, як бояться і служителів слова — письменників, як боялася радянська влада Церкви. Адже Церква завжди мала великий вплив на народ. Так само і письменники. Всіма засобами вас обмежують, щоб такого впливу не мали.

Ми зібралися з вами у трижовний час. Я не хочу сказати: у небезпечний час; не будемо драматизувати, час непоганий, бо ми маємо головне — свободу, якої не мали в попередньому столітті. Мусимо чітко усвідомити, яке перед нами, служителями слова, стоїть завдання — ми повинні всіма силами захищати Українську державу. Бо якщо не буде нашої держави — не буде розвитку української мови, української культури, українського богослов'я і української духовності. Не буде! Тому що наш сусід великий (поки що великий) усіляко намагається повернути нас до старого, тобто підкорити Україну Росії: ліквідувати нашу мову, видати нашу історію за свою, привласнити усе найкраще, обзиваючи нас хохлами. Мовляв, і народу українського не існує, і взагалі ці українці не здатні мати свою державу. Ось до чого нас хочуть привести.

Як вони це робили? З історії відомо, що доки Україна була незалежною від Москви, доти у нас мала великі досягнення Церква. Наприклад, на той час тільки в Україні була вища богословська школа. На всьому православному Сході не було вищої школи! У православній Москві навіть парافیальних училищ не було. У Росії, доки не приєднали Україну, жодних шкіл не було! Згадаймо: саме Петро Могила написав катехізис, який схвалили усі православні Церкви. Написав сповідання православної віри. Це свідчення того, що Київська метрополія була світочем у православному світі. А що сталося після того, як ми втратили свою державність? Стали звичайною єпархією російської Церкви. Про нас забули, і коли писали історію російської Церкви, то нам відвели малопомітне місце Церкви Південно-Західного краю. Ось ми де опинилися.

Поневолення і зневаження України Москва робила через Церкву і через школу. Царськими (Емський і Валуєвський) указами заборонили українську мову в Україні, заборонили друкування книг українською мовою, виголошування проповідей українською мовою (до цього богослужіння велося хоч і слов'янською, але з українською вимовою). У Біблії записано, що Бог говорить з людиною його рідною мовою. Ось православні, греко-католики вшанували отця Шашкевича. Вшанували за те, що він виголошував проповіді українською мовою. Адже навіть у Західній Україні, яка була тоді частиною чужих держав, українська мова була в зневазі, не кажучи про Центральну й Східну Україну. Тобто втрата

Основа незламного духу

“Українська інтелігенція та Православна Церква”, — такою була тема зустрічі Патріарха Української Православної Церкви Київського Патріархату Філарета з письменниками та читачами видавництва “Ярославів вал”. Вона відбулася 5 грудня у столичному Будинку письменників України. Вели вечір голова НСПУ Віктор Баранов і директор Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України Микола Жулинський.

державності поступово привела до втрати мови. В Україні у XVIII, особливо у XIX, на початку XX століття не було жодного митрополита українця, а тільки росіяни. А де були українці? Або на Півночі, або в Сибіру — просвічували дикі народи. А в нас керували росіяни, російські ієрархи. Ось чому наша культура і мова були під заборонаю.

Але повернімося до сьогодення. Нині Москва іде тим же шляхом. Вона хоче, з одного боку, знову підпорядкувати нашу Церкву собі, а з другого — веде наступ на українську мову. Не треба ставитися байдуже до нещодавно ухваленого закону про мови. Це підступний закон, який тихенько вповзає, як змія, у наше суспільство, у наш народ, щоб так ужалили, від чого мусила б померти і людина, і українське суспільство. Нас заспокоюють: нічого страшного немає! Неправда! Бо в законі криється велика небезпека. Якби закон про державну українську мову не турбував Москву, то вона не ставила б умови про відродження російської мови в сусідній державі. Досі вони робили це обережно, бо знали, що буде величезний спротив. Мусимо визнати: у цьому питанні поки що перемога Москви.

Тепер щодо Церкви. Якби в Україні була єдина Церква, ми б не мали розпорощення українського суспільства, браку консолідації. Бо Церква від сходу до заходу, від півночі до півдня об'єднала б українською дорогою. Тоді б у нас і богослужіння відправлялося українською мовою, і проповідь — українською, і люди в своїх молитвах теж зверталися б до Бога рідною мовою. А нині нашу церкву розділили. Розділили зовнішні сили — з Москви, і за підтримки тих, що є в Україні.

Хто скликав Харківський собор — хіба Церква? Ні, я не скликав, хоч був предстоятелем цієї

Церкви. Харківський собор скликав за вказівкою Москви за допомогою спецслужб наші українці і провели його, де розділили українську Церкву. Вони хотіли в зародку знищити саму ідею автокефальної української Церкви. Але їм не вдалося знищити саму ідею незалежної Церкви. Вони задоволені, що, розділивши її, хоч якусь частину залишили за собою. Тепер пожинаємо негативні наслідки від існування московської Церкви тут, на українській землі. Маємо боротьбу між двома Церквами, поділ інтелігенції, поділ у бізнесі, поділ у суспільстві... І саме Церква стоїть тут як один із потужних факторів поділу нашого суспільства. Завважте: як тільки-но в цій церкві зародилося бажання зберегти що обмежену самостійність і незалежність, відразу ж зачистив в Україну патріарх Кіріл з його настирним проповіданням так званого “Русского міра”.

Що таке “Русский мір”? Це нова імперія на чолі з Москвою. Людям замилюють очі, кажучи: як добре, якщо наші народи будуть разом. Скажіть: хіба ви проти єдності? Ми не проти добрих відносин між українським, російським і білоруським народами, ми закликаємо до цього. Але хочемо бути незалежними і рівними, а не підпорядкованими. А “Русский мір” нам нав'язують, щоб знову поневолити. І коли навіть у московській Церкві не сприйняли цей “мір”, відразу ж узялися нищити цю самостійність і незалежність у Московському Патріархаті, щоб безпосередньо із Москви керувати процесами. Вони виступають проти Української держави, намагаючись створити єдину чи то слов'янську, чи ще якусь державу, але на чолі з Москвою. А нам знову відведено місце рабів. Ви, напевне, чули виступи одеського митрополита Агафангела. Він каже: ніякої України як такої нема, є Новоросійська земля. Тобто,

Україні на півдні нема. Оце їхнє справжнє обличчя, яке відверто демонструє нам глашатай московських ідей. Це голос московської Церкви. Такі загрози не мусимо пропускати повз вуха, бо в цьому криється велика небезпека.

Сьогодні Київський Патріархат — велика сила в Україні. Нас підтримує понад 15 млн вірян, як каже Москва. Це не ми говоримо, бо ми кажемо — 14, 5 млн, тоді як Московський Патріархат підтримує лише 9,5 млн населення України. Бачите, яка різниця уже сьогодні? А 20 років тому картина була зовсім іншою. Ми були пригноблені, гнані, не мали підтримки... Пам'ятаєте “чорний вівторок” 1995-го, коли помер Патріарх Володимир? Тоді ж був намір ліквідувати Київський Патріархат, але ми вистояли. І не лише вистояли, а й зміцнили свої позиції, бо на сьогодні він є найбільшою в Україні Церквою. А якщо до цього згадати ще й греко-католицьку й інші наші церкви, то це велика сила, яка стоїть на захисті Української держави. Москві нас не здолати ще й через те, що в Україні є Київський Патріархат, який підтримує народ, підтримує наша українська інтелігенція. Нашу згуртованість — Церкву, інтелігенцію і народ — їм не розбити.

Ми будемо боротися, і ми — переможемо! По-перше, і насамперед тому, що Бог благословив Україні бути державою; по-друге, що в цій державі є вже така потужна Церква Київського Патріархату, яку, як сказав один із політологів, неможливо знищити за будь-якого президента — настільки вона вже вкорінилася у народ. Ми повинні твердо стояти на ногах, стояти на твердому камені, на нашій українській свідомості, на нашій українській Церкві, на нашій українській культурі, мові. Це основа нашої держави. Москва використовує величезні сили і засоби, діючи не тільки через

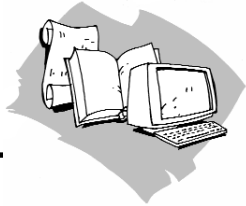
Церкву, а й через різні спецслужби. Я думаю, що нема жодної установи, де б не було їхніх агентів. Вони скрізь. Але вони повсякчас нашоюхуються у нас на великий спротив.

Нам треба дивитися у майбутнє, а не озиратися назад: період імперій минав безповоротно. Остання імперія — Радянський Союз — розпалася. Повернути її територіально уже неможливо, як не можна повернути територіальні імперії — вони віджили своє. Зараз утворюються нові імперії. Це насамперед фінансові, інформаційні, транснаціональні компанії, військово-промислові комплекси і т. ін. Оце імперії нового типу. А Росія бореться за стару імперію і тому приречена на поразку. Нехай вони подивляться на свій стан: бо тільки у Москві уже третина мусульман. Зараз там, в центрі, будується найбільша в Європі мечеть. А через 30 років, згідно з прогнозами експертів, через одне покоління Росія не буде християнською державою. Уявляєте, яка небезпека нависла над Росією? Тому Москва так чіпляється за Україну. Тож не даремно вона каже: без України не може бути великої Росії. Не може бути великої... Ми не заперечуємо, щоб вона була великою, але без нас.

Ваше, письменників, слово мусить бути сильним. І воно стане таким, коли на ньому буде благословення Боже. Тоді воно буде і сильним, і дієвим. А для цього треба, щоб слово вело до добра, щоб утверджувало в людських серцях любов, мир, терпіння, впевненість, віру, а не навпаки. І це все нам під силу, бо ми володіємо головним — словом. Треба показувати громаді різницю між добром і злом, щоб сучасна людина не втрачала чітких орієнтирів. Нині дуже часто зло видається за добро, а добро називають злом. Тож ми повинні показати, де добро, а де зло. І показати так, щоб слово дійшло не тільки до розуму, а й до серця — тоді переконання міцне, незнищиме. Такі завдання під силу вам, письменникам, бо ви — майстри слова. Якщо Господь ще укріпить вас своєю благодаттю, то жодні переміни, жодні підступні задуми нас не злякають. Ми все здолаємо, все переживемо, бо з нами Бог і Україна!

По закінченні промови і виступів письменників Патріарх УПЦ КП Філарет відповів на численні запитання присутніх. Як підтвердження активної роботи “п'ятої колонії” в Україні була гідка провокація молодиків у залі. Тож Іван Драч, згадавши у виступі про “православне кіно”, безперечно, мав рацію, коли зазначив, що ця провокація не початок, це — продовження. “Нас намагаються у різний спосіб розмежувати, — сказав він, — розділити, розбити. І тут для нас дуже важливо, щоб і українська Церква КП, і Національна Спілка письменників були основою того незламного духу українського”.

Насамкінець Святійший Патріарх Київський і всієї України відзначив орденами: Христа Спасителя — відомого українського письменника Анатолія Дімарова, журналіста Юрія Дорошенка (Київ), Василя Простопчука (Волинь), громадського діяча Олексія Коновала (США); орденом Миколи Чудотворця — Любомира Білика, директора Чортківського медичного коледжу (Тернопіль).

Віталій АБЛІЦОВ

**Моторошно —
не моторошно,
але дивуватися є чому**

Спочатку про публікацію науковця-історика-археолога П. Толочка. Не зупинятимемося на його висновках щодо газети “День”, яку він вважає антиросійською (як тут не згадати недавні палкі дискусії щодо відповідальності авторів, які поширюють умисно неправдиву інформацію. Зрозуміло, що не йдеться про карну відповідальність, але, очевидно, повинні бути методи громадського впливу на пасквілянтів. Час, як кажуть, настав!) Обійдемо мовчанкою (але поспівчуваємо об’єктам “суджень” академіка НАНУ) й випаді П. Толочка щодо авторитетних науковців, громадських і політичних діячів: Я. Яцківа, М. Поповича, Л. Пирога, Т. Возняка, Ю. Щербака, Л. Кравчука, А. Садового.

Хай до душі П. Толочку волонтаристська ідея “русского міра”, хай його щирою симпатією є патріарх Московський Кирило, але хто ж йому нав’язує любов до гетьмана І. Мазепи? Живемо, слава Богу, у часи, коли кожен молиться своїм образом.

Автора цієї публікації цікавлять абзаци, у яких йдеться про професора у довоєнний період Харківського, а повоєнний — Гарвардського, пізніше Колумбійського університетів Ю. Шевельова. П. Толочко стверджує: “Як відомо, політична публіцистика не була його фахом”. Наголошує, що Ю. Шевельов за освітою був філологом. Але ж і П. Толочко не публіцист! Йому як археологу-історичу за спеціальністю, очевидно, не просто розрізняти жанри літературно-публіцистичної творчості. Саме Ю. Шевельов і дав українській культурі досконалі зразки не лише літературознавчих досліджень, а й публіцистики (рід літератури, що висвітлює актуальні суспільно-політичні проблеми. А з цього виходить, що публіцистична творчість не може бути не політичною).

Щодо конкретних звинувачень П. Толочка на адресу Ю. Шевельова. “Я не переконаний, що в осягненні українсько-російських відносин найавторитетнішим експертом є Юрій Шевельов... Україну він залишив в обозі німецької армії і, природно, не міг бути об’єктивним по відношенню до країни, яку і не вважав своєю. Бо інакше не залишив би її...”

Перше судження хай буде без зауважень, бо яким експертом з української історії є П. Толочко, загальновідомо. До прикладу: саме він був “авторитетом” для тодішнього першого секретаря ЦК КПУ В. Щербицького у питанні про відзначення 1500-річчя Києва 1982 року (пізніше П. Толочко повертався до проблеми віку нашої столиці: сумнівався, формував різні версії...). Коли побачив світ роман І. Білика “Меч Арея”, присвячений давньоруським подіям, П. Толочко з власної ініціативи першим став його упередженим критиком.

Це теж не гріх, а право вибору (хоча П. Толочко іронічно визначає фак: “історик-публіцист”, сам чомусь полюбає часто з’являтися на сторінках періодичних видань із роздумами на будь-які теми, що можна сміливо друкувати під

«Правд» багато, істина — одна

Як фірма «Толочкофф і Син» нагнітає українофобію

На жаль, у нашому далекому від досконалості суспільному житті нині якщо не тотально панують, то часто дають знати про себе спотворені уявлення про цивілізовані загальнолюдські цінності (і все це відбувається у супроводі затятого повторення на київських владних пагорбах декларацій про відданість визначальним принципам Європейського Співтовариства). Особливо це стосується гуманітарної сфери, що в сучасній Україні потрапила у становище заручника міжпартійного, міжкланового, навіть глобального (зокрема в українсько-російських стосунках) протистоянь. Дійшло до того, що під виглядом наукових видань читацькій аудиторії спритні голохвастови та хлестакови підсовують поробки, які Іван Дзюба влучно визначив як “прокісли “щи” (технологія подібних творінь відома: цинічне використання брехні, підтасовка фактів, безсовісне фальшування історії тощо). Хворіють на подібне й чимало періодичних видань, що претендують на респектабельність.

У пропонуванні нотатках ідеться також про “нове слово” у вивченні українсько-російських відносин — видання О. Толочка “Киевская Русь и Малороссия в XIX веке” (Київ, вид-во Laugus, 2012) та дві публікації у “2000”: П. Толочко “Газета “День” і журнал “Світогляд” про трьох страшних ворогів України” та В. Сіряченка “Как Шнейдеры становятся Шевелевыми”. Об’єднує названі виступи газети один головний герой — українсько-американський лінгвіст Юрій Шевельов (1908—2002), про якого в незалежній Україні написано немало, але трапляється й кореспонденції, повні різних, м’яко кажучи, нісенітниць й інсинуацій, автори яких, не знаючи досконало біографії вченого, прагнуть заплямувати, знеславити видатного лінгвіста і своїх опонентів чи особистостей, які їм чимось не імпонують.

Повторення прізвища Толочко не випадкове: ідеться саме про батька й сина, які на українській науковій ниві віддають перевагу насамперед “виروضуванню” бур’янів.

рубрикою “Чего-с ізволіте?”).

Щодо цитованого вище абзаци з публікації П. Толочка (особливо: “в обозі німецької армії”), то тут є чим заперечити й спростувати.

Зрозуміло, історик може твердити, що сказане ним є прикладом образного мислення (сталим виразом чи, як висловився б філолог, ідіомою). Але у цьому випадку вираз має політичний зміст, синонімічно близький слову “зрада”. Тим більше, що далі П. Толочко говорить про те, що Ю. Шевельов не вважав країну, де жив (Радянський Союз), своєю.

Щодо останнього — це правда. Ю. Шевельов — німець за походженням, харківська родина якого (мати, сестра і він) була українською мовною і він ніколи не зрікався свого українства. Українськість науковця була результатом його свідомого вибору (останнє двадцятиріччя відкрило нам стільки сюжетів на теми “Що таке патріотизм?”, “Що таке самоідентифікація?”, “Що таке, врешті, вітчизняна історія?”, що, очевидно, краще бути українцем за власним політичним вибором (а не за етнічною належністю), аніж холоднокрівним прагматичним космополітом, якого пе-

ребував як батьківщину, швидше як територію.

Життя Ю. Шевельова було щасливим, коли говорити про нього як науковця (досяг світового визнання: ніхто з вітчизняних учених не зробив того, що вдалося Ю. Шевельову: він увів українську мову в контекст світової славістики, відкрив українські гуманітарні проблеми англословному науковому співтовариству і т. ін. А от життя Ю. Шевельова-людини було складним і повним тривоги, небезпек, погроз і перешкод.

Одним із неординарних епізодів життєпису науковця став його від’їзд із Харкова 6 лютого 1943 року. Саме від’їзд, а не втеча в “обозі німецької армії”, як твердить П. Толочко. Загальновідомо, що Харків кілька разів здавали й захоплювали радянські війська за часів II Світової війни. Толочків “обозний період” стосується кінця серпня 1943 року, коли місто остаточно звільнили від нацистів і тоді з відступаючими частинами Вермахту його справді залишило багато харків’ян.

Чи був інший вибір у Ю. Шевельова?

Не було!

П. Толочко не перший, хто кидає вченому бездоказові звинувачення. До нього це робив І. Білодід, який разом із не менш відомим, як і Ю. Шевельов, славістом Р. Якобсоном безрезультатно намагався переконати світове співтовариство славістів, що Ю. Шевельов — колабораціоніст (співпрацював із нацистськими окупантами). По-перше, коли б це було правдою, учений не одержав би від еміграційної служби права на в’їзд до США, а по-друге, “Ця огидна акція переслідування (Ю. Шевельова. — В. А.) скінчилася слуханням в університетському суді Колумбійського університету, яке завершилося на користь Юрія Володимировича (Ю. Шевельова. — В. А.). (І. Фізер “Межуари Ю. Шевельова (Юрія Шереха): bildungs roman в автобіографічній іпостасі”. Наукові записки НаУКМА, т. 21, філологічні науки).

У читачів може виникнути

питання щодо зимових харківських подій 1943 року. Коротко про це. Викладач Харківського університету Ю. Шевельов через певні обставини залишився в окупованому місті. Якщо хтось скаже, що можна було евакуюватися на схід, то все було не так просто. Харків’яни знали про те, як знищили потяг з евакуйованою харківською інтелігенцією. До того ж, більшість не змогла потрапити на той страшний потяг — у місті панував хаос і паніка. Наприклад, “забула” тодішня влада видатного художника М. Бурачка, який помер у серпні 1942 року в холодній і голодній слобожанській столиці.

Знову-таки належить розширити виднокіл над сказаним. Ю. Шевельов, як етнічний німець (фольксдойче), зголосившись до міської влади, міг би одержати право не тільки на продуктовий пайок і паливо, а й на хлібне місце на якійсь роботі (учений, звісно, знав рідну для нього німецьку мову).

Ю. Шевельов не скористався цими можливостями, бо розумів, що і нова влада не його влада. Інколи він друкувався у місцевій пресі. По війні таємниці з цього не робив — сам опублікував список (менше десятка) видрукуваних статей і рецензій.

Словом, учений розумів, що жити у звільненому радянському Харкові він не зможе ні як звичайний громадянин, ні тим більше як науковець чи педагог. І він вирішив разом із матір’ю емігрувати.

Ось так скрупульозно можна проаналізувати всі випаді й безпідставні звинувачення П. Толочка на адресу Ю. Шевельова та інших, про кого йдеться в його публікації. Зупинимося ще на одному абзаці статті історика-археолога. Заперечуючи колоніальне становище України в Російській імперії, вважаючи, що співтворці її (Ф. Прокопович, брати О. та К. Розумовські, В. Кочубей) пишались тим, що були малоросами (дозволимо зіронізувати: П. Толочко має з ними астральний зв’язок, чи що дає йому право судити про думки названих російських високопосадовців?), історик-археолог кидає звинувачення своїм опонентам, що вони, мовляв, так і не надали йому приклади вихідців з України, які досягли гідного становища в іс-

теблїшменті, зокрема, Австро-Угорщини, Польщі та інших держав, до яких у різні періоди належали українські землі.

Спробуємо відповісти за опонентів П. Толочка й у такий спосіб просвітити академіка. В Австро-Угорщині, яка, на відміну від Російської монархії, була традиційною європейською державою з ліберально-демократичною владою, міністром охорони здоров’я (першим у світовій історії) у 1917—1918 роках був І. Горбачевський. У ті ж роки генеральним прокурором Австро-Угорщини був Й. Ганінчак. Ю. Романчук — політик і громадсько-політичний діяч, у 1910—1918 роках був віцеспікером австрійського парламенту (рейхсрату). Генеральських військових звань були удостоєні Й.-М. Вітошинський-Добровольца Ф. Шепарович. Відомим австрійським політиком був М. Василько. У Польщі сенатором парламенту (віце-маршалком сенату) був А. Горбачевський. Й. Верещинський — київський католицький єпископ — увів до політичного словника поняття “український народ”. Послами й сенаторами у повоеєнній Польщі були А. Братунь, І. Павлюк, П. Васильчук, І. Дутчак, С. Мельник, Л. Маркович, С. Біляк, М. Рудницька, Л. Бачинський, А. Горбачевський, О. Кисілевська та інші (цей список можна продовжувати, адже й австрійське, і польське суспільства розвивалися під впливом європейської цивілізації, що передбачає широку участь у політичному та державному житті представників усіх суспільних громад).

Ну не ховає П. Толочко свого москвофільства, то це його особиста справа. Але навіщо ж так вірнопіддано кадити Кремлю фіміам, а європейські проблеми кваліфікувати як крахові? Нинішню кризу у “старому світі” ніхто не заперечує, але ВВП територіально великої сировинно багатой Російської Федерації сьогодні на рівні ВВП маленьких за територією Нідерландів (звідси низький рівень життя у Росії та високий у більшості країн Європи). Лестоці й лицемірство ніколи нікому не приносили добра.

**Головне — прокукурікати,
а там хай і не світає**

“Співавтор” П. Толочка В. Сіряченко не такий “дипломатично стриманий” як його однодумець, навіть агресивний (про це говорить передує заголовок його публікації (“Как Шнейдеры становятся Шевелевыми”): ніби все у рамках, але проглядається відповідний натяк...). Шкода тільки, що “правда” його теж не має нічого спільного з реальними фактами (а може, він пише про якогось іншого Ю. Шевельова? Історик-археолог П. Толочко має на увазі Ю. Шевельова — професора-лінгвіста й літературознавця).

Почнемо з прізвища професора. Так, Ю. Шевельов при народженні мав ім’я й прізвище Георгій Шнейдер. Зміна прізвища в російській імперії залежала не від забаганок її підданих (як твердить В. Сіряченко), а дозволялася лише владою. Генерал В. Шнейдер, як і сотні його колег по армії,

Продовження на стор. 12

Закінчення.
Початок на стор. 11

1916 року змінив прізвище на Шевельов за розпорядженням імператора, оскільки під час I Світової війни у солдатських масах утвердилося переконання, що російська армія тому програє, що значною кількістю її дивізій і полків командували етнічні німці (не мало було їх і в оточенні царя).

Далі: генерал В. Шевельов був учасником I Світової війни. Його доля невідома і тому твердження В. Сіряченка про участь генерала у громадянській війні бездоказова (може, правда, В. Сіряченко знає про це краще російських військових архівів?) Є інформація, що В. Шнейдер опинився в еміграції в Югославії (тоді — Королівстві сербів, хорватів і словенців), але вона потребує додаткових уточнень.

Щодо стосунків Ю. Шевельова і О. Гончара, то тут В. Сіряченко знову ж таки дезінформує читачів (складається враження, що він навіть оглядово не знайомий із численними публікаціями на цю тему. Можна ж розгорнути хоча б опубліковані сьогодні Щоденники О. Гончара на сторінці 574 та інших.

Брак інформації про обраного для критики опонента В. Сіряченко компенсується офіційними повідомленнями воєнного часу та післявоєнного періоду, які до Ю. Шевельова не мають жодного стосунку. Жодних од про марш німецьких військ на схід Ю. Шевельов не публікував (як не видавав Ю. Шевельов і книжки “3 історії незакінченої війни” — це зробили на свій розсуд після смерті професора О. Забужко та Л. Масенко. Тут варто говорити про моральність даного рішення названими особами: перевидавати твори вченого треба, але давати провокативні назви тим книгам ніхто не має права), як не має видатний науковець жодного стосунку і до інших “відкриттів” В. Сіряченка (якщо все наговорене ним скласти разом, то професор заслуговує мінімум бути серед покараних Нюрнберзьким судом).

Те саме враження (повне незнання матеріалу!) демонструє останній і щодо життя і творчості Олеся Гончара. Війну автор “Прапороносців” закінчив у Празі, а не в Берліні.

Толочковому співавтору Ю. Шевельова та О. Гончара мало. Він робить інше “сенсаційне” відкриття: виявляється, лінгвіст Р. Якобсон був другом В. Маяковського (!). Вірш останнього присвячений дипломату І. Нетте, а відомий учений лише згадується у ньому.

Про “звинувачення” Ю. Шевельова у колабораціонізмі вже йшлося вище. Треба лише додати, що професор охоче пристає на пропозицію викладати в Колумбійському університеті, бо там були більші можливості, як він вважав, ніж у Гарвардському університеті, для його досліджень і літературознавчої творчості.

Не один рік я збирав матеріали для дослідження, присвяченого непростим стосункам Ю. Шевельова та О. Гончара (професора і його улюбленого студента в

«Правд» багато, істина — одна

Як фірма «Толочкофф і Син» нагнітає українофобію

Харківському університеті). Прочитав написане П. Толочком і В. Сіряченком і вкотре переконався, що витратив час марно. Опублікована нещодавно книга “Діалог через океан” знайде своїх читачів, котрі неупереджено відкриють для себе сторінки їхніх життєписів і творчості. А опоненти? Вони теж потрібні. Але гідні й, головне, компетентні та позбавлені ідеологічних шор.

Багато галасу знічев’я

Кажуть, що випадковостей у світі мало. Очевидно, що так. Наприклад, є варіанти прислів’я, винесеного у назву цього розділу: за онучу збили бучу; сваряться за міх, а в міху нічого немає; з великої хмари та малий дощ; не стільки млива, скільки дива.

І кожний варіант народної мудрості міг би стати заголовком останнього розділу наших нотаток.

Отже, далі говоритимемо про О. Толочка. Точніше, його опус “Киевская Русь и Малороссия в XIX веке”. В Інтернеті є відеоінтерв’ю автора, промова якого пересипана висловами: “австрійський історик Михайло Грушевський”, “українці ніколи не претендували на киево-руську спадщину” і т. ін. Словом, завжди була Малоросія, була Великоросія, але ніколи не Україна.

Зрозуміло, що, розгорнувши книгу, відразу ж чуєш запах нафталіну. І тому місце опусу О. Толочка, очевидно, на полиці з виданнями, котрі часто тиражує харківське видавництво “Фоліо” (то поробки Д. Яневського в серії “Проект “Україна”, то нарис-пародія, присвячена одіозному Д. Табачнику в серії “Знамениті українці”, то ще щось... Уявляєте? Українофоб Д. Табачник — знаменитий українець (!).

Щоб читачі краще зрозуміли, про що йдеться, подамо кілька цитат із другої глави видання О. Толочка “Россия “открывает” Украину”, в якій автор представляє читачам враження росіян-

один преет около сахара, другой около хлеба”. “Я уверен, что всякое животное имеет также свои увеселения. Один Малороссиянин и скот его, вол, работают, когда не спят, и спят, когда не работают” (стор. 103—104). “Вол есть живое изображение Хохла, который также скотен и ленив” (стор. 105). “Я вижу с утра до вечера движущихся волов, пустые хаты под соломой и ленивых Хохлов, возбуждаемых к деятельности плеткой” (стор. 109).

“Россия “открывает” Украину” майже на 100 сторінках (від 49 до 133. Загалом у виданні 254 сторінки. Отже, можна вважати, що це (у всякому разі за обсягом) центральний розділ опусу. Ми вже згадували визначення Івана Дзюби — “прокислі “ши”, що адресовані Д. Табачнику — відомому галичанوفобу і теж, як О. Толочко та Д. Яневський, “доктору наук”. Як бачимо, неважко переконатися, що О. Толочко в українофобстві пішов далі свого однопумця, якого навіть товариші по партії та уряду називають “дешевим клоуном, бюджетним воруюгою” (Б. Колесников: “Что он вообще делать умеет, кроме того как книжки и карты из и так небогатых украинских музеев тырить” (“Обозреватель”, 12.04.2010).

Ознайомивши читачів із “захопленням” сприйняттям типових образів представників народу — “меншого брата”, які так старанно дібрав О. Толочко, цитуючи московських і петербурзьких мовомож-кріпосників (власників сотень тисяч десятин землі та десятків тисяч рабів-селян), автор-“дослідник” доходить висновку: “Малороссия — страна новая, здесь все не старше XVII века. Российские путешественники, подобно европейским туристам в Италии и Греции, чувствуют свое, а не аборигенов, право на немногочисленные материальные памятники домонгольских времен. Для нас важно, что такой образ Украины становится убеждением самих украинцев... Успех подобного образа Украины, населенной “племенем поющих и танцующих”, — твердить горе-історик і додає, що Україна бачиться росіянами як колыска “православия и русской культуры, чистой, не испорченного влиянием западной цивилизации славянства, символа русской воинской славы, гражданской доблести и свободолюбия”.

Зрозуміло, що кожен добирає аргументи на свій розсуд, але крім людиноненависницьких відгуків про наш народ московських можновладців є загальновідомі оцінки українців, що належать видатним європейцям французам Вольтеру і П. Меріме, німцям Й. Гердеру і Й. Колю, арабському вченому П. Алепському та багатьом іншим. “Ук-

раїна завжди прагнула до свободи”, — писав у “Історії Карла XII” Вольтер.

Між іншим, коли б О. Толочко був об’єктивним у своїх писаннях, то знайшов би достатньо добрих слів, якими відгукувалися про українців російські історики й письменники й інші відомі діячі Москви та Петербурга.

В інших главах опусу О. Толочко передовсім прагне переконати читачів, що у вітчизняній іс-

торії народилися, втратили здатність давати об’єктивну оцінку і собі, і власній “творчості”? Особливо це стосується Толочка-молодшого. Невідомо за які заслуги “возвеличений” до члена-кореспондента, він амікошонськи ставиться до М. Грушевського (фантазує, що майбутній видатний науковець випадково не тільки обрав собі фах дослідника української історії, а й відкрив у собі українця (!)). Зрозуміло, що русофілство

Толочкоффих штовхнуло автора розглянутого опусу порівнювати “Історію України-Руси” М. Грушевського й “Історію государства Российского” М. Карамзіна.

Здається, це нашим читачам зробити неважко: до 1721 року, коли Петро I проголосив створення Російської імперії, північні території були відомі у світі як Татарія, Московія тощо. Але ніяк не Росія! У М. Карамзіна Росія стала давнішою від Русі (перша згадка про Русь з’явилася у Бертинській хроніці 839 року). Чому дивуватися, коли сьогодні навіть Хрещення Русі відзначається переважно у Москві, а не в Києві, а Новгород став старішим за Київ (!). До речі, Карамзінська “Історія...” стала настільною книгою московських можновладців лише після розпаду СРСР, коли виникла потреба у формуванні російської національної ідеї. До цього вона справедливо вважалася популярним белетризованим варіантом читання про історію територій від Балтики до Сходу.

Не “потурає” О. Толочко й М. Максимовичу, і всім вітчизняним історикам, про яких говорить у виданні. Очевидно, давати дітям минулого свою “суддівську” оцінку — звичка автора (зауважмо, погана звичка).

Ось і виходить, що з одного боку й справді багато галасу знічев’я не буває, але з другого, хочемо чи ні, обов’язково треба давати відповідь невігласам-українофобам, бо не тільки Європу, й Україну можемо втратити.

P. S.

“Украинская история возникла на рубеже XIX—XX веков...” (!)

Як розуміти подібні “відкриття” О. Толочка, якими рясніє його опус? Може, це пояснить натхненник (якщо вірити автору) видання Г. Касьянов? Колись цей історик видав гідну книгу “Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960—80-х років” (К., 1995). А, може, відгукнеться з Москви О. Міллер — ще один історик-нахненник розглянутого опусу?

Зауважмо, що видання О. Толочка — перша ластівка анонсованої серії “Золотые ворота” (є ж фолівські серії “Проект “Україна” чи “Знамениті українці”). Якими будуть наступні опуси-поробки, передбачити неважко: вони ж виринають із тіні Золотих воріт Києва — “батьківщини” велокоросів, у що свято вірить за заповітом батька О. Толочко.

“Литературная судьба “Истории русов”... — была на удивление удачной.

...Два поколения российских и украинских романтиков черпали в нем и сведения о прошлом Украины, и общий смысл украинской истории... Когда бы ни написали “Историю русов” и кто бы ни был ее автором, произведение оказалося чрезвычайно созвучным с тем пониманием исторической правды, которое культивировал романтизм. “История русов” является политическим памфлетом, который преподносит себя как историческую хронику, она наполнена апокрифическими документами и речами, описывает никогда не происходившие события” (стор. 147).

Олексій ТОЛОЧКО

мандрівників від українців XIX століття: “Хохол по природе, кажется, сотворен на то, чтоб пахать землю, потеть, гореть на солнце... Я с ним говорил. Он знает плуг, вола, скирд, горелку, и вот весь его лексикон... он охотно сносит всякую судьбу и всякий труд, только нужно его погонять беспрестанно; ибо он очень ленив: на одной минуте пять раз и вол и он заснут и проснутся... Хохла трудно было бы отделить от Негра во всех отношениях;

7 грудня 2012 року в приміщенні ректорату Київського університету імені Бориса Грінченка було врочисто відкрито Музей історії цієї архітектурної та історичної пам'ятки. Подвижниця освітянської праці, відомий грінченкознавець і філолог Антоніна Іванівна Мовчун провела перші екскурсії. Ця подія непересічна і дуже особлива, адже через рік, 9.12.2013, виповниться 150 років з дня народження Бориса Грінченка.

У найближчих числах “СП” читайте статтю А. І.

Мовчун, у якій вона розповість про свої унікальні знахідки в архівах, що стали експонатами Музею. Також редакція має намір започаткувати рубрику “Борису Грінченку — 150”, яку вестиме кандидат педагогічних наук, заслужений вчитель України, завідувач НДІ грінченкознавства Київського університету ім. Бориса Грінченка Антоніна Мовчун.

Фото Дмитра МАЛАКОВА

Євген БУКЕТ
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Вручено краєзнавчі нагороди

Нещодавно у приміщенні Гуманітарного корпусу Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова відбулося урочисте нагородження лауреатів премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України 2012 року.

Найвідомішу й найпрестижнішу краєзнавчу нагороду отримали директор Центру із дослідження історії Полтавщини Полтавської обласної ради, заслужений учитель України Олександр Білоусько, відомий подвижник краєзнавчого руху України, який відродив і довгий час очолював краєзнавчий рух Житомирщини, доктор географічних наук Микола Костриця і відомий киевознавець і музеєзнавець Дмитро Малаков.

У руслі історичної науки та краєзнавства великим “козацьким материком” протягом 1880—1930 років була діяльність Д. І. Яворницького. Він зробив справді вагомий внесок у становлення історичного краєзнавства. Золотою сторінкою української регіональної історії називають його подвижницьке і найвищою мірою комплексне — географічно-топографічне, історико-археологічне, фольклористично-етнографічне — дослідження території і пам'яток запорозького козацтва. Дмитро Іванович Яворницький був членом Українського комітету краєзнавства — організації, від якої веде свій родовід Національна спілка краєзнавців України.

Дослідники рідного краю початку 1990-х прагнули повернути широкому загалу кращі здобутки попередників. Вони прагнули бути гідними спадкоємцями невідомих подвижників, серед яких чільне місце належало Дмитру Івановичу Яворницькому. 1991 року рішенням правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, яку очолював Герой України, академік НАН України Петро Тимофійович Тронько, було засновано першу в Україні краєзнавчу премію — імені Дмитра Яворницького, яка сьогодні є найвищою нагородою Національної спілки краєзнавців України. Премія присуджується щорічно краєзнавцям, колективам краєзнавців або краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю. Із часу заснування до сьогодні лауреатами премії стали близько 50 краєзнавців, установ і організацій.

У цьогорічних урочистостях узяли участь представники державних і громадських установ, ві-

домі діячі науки й культури. Голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Реєнт у своєму вступному слові відзначив, що “цією найвищою нагородою Спілки відзначили краєзнавців, які своєю діяльністю зробили вагомий внесок у дослідження історії і культури рідного краю, сприяли поширенню знань про неповторну спадщину нашого народу, видатних постатей України”.

Першого лауреата Олександра Білоуська чудово знають на Полтавщині. Закінчив історичний факультет Полтавського державного педагогічного університету. Історик-краєзнавець, був ініціатором та безпосереднім учасником створення навчально-методичного комплексу, який включав серію підручників “Історія Полтавщини” для 6—11 класів, 33-томний “Іменний звід Історії Полтавщини”, комплекти кольорових репродукцій “Ілюстрована історія Полтавщини”, методичні посібники для вчителів. Завдячуючи діяльності комплексу, Полтавська область посідає одне з пріоритетних місць впровадження курсу краєзнавства у навчальних закладах.

Втілив у життя низку масштабних науково-дослідних, навчально-методичних і видавничих проєктів: “Полтавщина: Природа. Традиції. Культура”, “Реабілітовані історією. Полтавська область”, “Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 років. Полтавська область”,

Олександр Реєнт вручає нагороду Миколі Костриці

“Герої землі Полтавської”, “Державотворці Полтавщини”, “Митці Полтавщини”, “Меценати. Колекції. Виставки”.

Олександр Білоусько — автор ідеї, керівник проєкту й головний редактор 12-томної “Полтавіки: Полтавської Енциклопедії”, для якої написав сотні статей і яка нині перебуває в активному творчому процесі. Цю роботу дослідник вважає наймасштабнішою краєзнавчою роботою Полтавщини.

Другу премію ім. Д. Яворницького Олександр Реєнт передав сину Миколі Костриці, адже сам лауреат не зміг бути присутнім на нагородженні. Син житомирського краєзнавця, теж Микола, — кандидат економічних наук, доцент Житомирського державного технологічного уні-

верситету.

Микола Костриця — фундатор краєзнавчого руху на Житомирщині, доктор географічних наук. Закінчив географічний факультет Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Працював учителем, викладачем у вищих навчальних закладах Житомира та Києва.

1990 р. виступив одним із фундаторів відродження Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині, яке діяло в регіоні у 1900—1920 роках, став його керівником, об'єднав розрізнені краєзнавчі осередки Житомирщини, Волині, Рівненщини, Хмельниччини, Тернопільщини, скоординував їхню діяльність у єдиному руслі дослідження Волинсько-Подільського регіону. Організатор понад

трих десятків міжнародних і всеукраїнських науково-краєзнавчих конференцій.

Автор понад 60 книг, більшість яких із географічного краєзнавства. Багато років очолював обласну організацію та обласний відділ Українського географічного товариства, є дійсним членом зарубіжного Українського історичного товариства ім. Михайла Грушевського (штат Огайо, США) та ін.

Третю премію ім. Д. Яворницького отримав Дмитро Малаков, відомий киевознавець і музеєзнавець, постійний автор нашого тижневика. Він закінчив Київський інженерно-будівельний інститут. Працює старшим науковим співробітником у Музеї історії Києва.

Дмитро Васильович є автором 36 книг, а загалом кількість його публікацій на історико-краєзнавчу тематику сягає понад 600.

Дмитро Малаков відомий на Батьківщині та за її межами як знавець київської минувшини, автор численних путівників, які відкривають українцям і світу Україну. Творчий доробок Д. В. Малакова охоплює широке коло історико-краєзнавчих проблем: забудова Києва, київські архітектори, Київ часів Другої світової війни, забуті особистості, подорожі й путівники Україною, життя і творчість відомих киян. Зусиллями Дмитра Малакова створено низку фільмів про відомих українців, увічнено їхню пам'ять на меморіальних дошках, у друкованих виданнях, під час громадських заходів.

В українських краєзнавців нові творчі плани, наполеглива робота над складанням історичної мозаїки минулого та нові стимули. Адже наступного року, окрім уже традиційної премії імені Дмитра Яворницького, Національна спілка краєзнавців уперше вручатиме ще дві нагороди — премії імені Петра Тронька та Михайла Сікорського.

Вадим МИЦИК,
доктор філософії в галузі культурології, директор Тальнівського районного музею історії хліборобства, Чеснопіль-Торговиця-Тальне

Старого ми не змінюємо...

Під навалю монголо-татарів 1239—1240 років упали Русь-Україна й Київ і майже на півтора століття були окупованими. Ворог увів своє колоніальне правління й великою данню обклавав наш люд і край. Уже з першої чверті XIV століття вплив на українські землі почала поширювати Литовська держава. Князь Гедимін спочатку посів Волинь, потім Київ і Київщину. Об'єднання йшло не тільки через завоювання, а й через породження з руськими княжими родами. Так, Гедимінова дочка Офка вийшла заміж за князя Юрія II Галицького. Син Ольгерд одружився із княжною Вітебською Марією Ярославною, а Любарт — із князівною Галицькою Ольгою. Від батьків діставалися й землі. Любарт володів Волинським і Луцьким князівством. Войовничому Кейстуту дісталася Берестейщина. Мудрий Ольгерд володарював на землях до Березни та Вітебськими. Тож титул Гедиміна іменувався: “Король Литовський і Руський”. 1320 року добрався до Києва, хоч той ще був під татарами. Через сорок років він заволодів ним повністю.

По смерті батька на престолі став мудрий Ольгерд. Спільно із мужнім братом Кейстутом вони розширили межі князівства. Матвій Стрийковський у “Хроніці польській, литовській, жемайтійській та всієї Русі київської та московської” про них писав: “Брати Ольгерд і Кейстут перевершили інших вихованням..., уродженою лицарською мужністю й багатьма іншими шляхетними властивостями, тому вони більше за інших братів любили одне одного”. Крім Волині й Поділля, витіснивши татар, приєднали землі Сіверщини, Чернігівщини, Переяславщини, Київщини. Відтоді держава увійшла в історію як “Велике князівство Литовське, Руське та Жемайтійське”. Ольгерд не заводив нових порядків серед українців-русичів. Люди знають, як їм треба жити: вільно і за предківськими звичаями. Він словом і ділом стверджував правило: “Старого ми не змінюємо, а нового не заводимо”.

І хоч українсько-руські землі потерпали від завойовників понад 120 років, але мова, культура, звичаєве право були розвиненими й визначали спосіб життя народу. Азіатчина не змінила творчої душі народу. Ольгерд був прихильним до українців, їхнього побуту та звичаю. Хоч він чужоземець, але українську мову зробив державною. Віра залишилася такою, як і до цього. Релігійні й цивільні закони, судове право, в основі якого були народні звичаї, князь зібрав в один звід “Статут князівства Литовського”. І написаний він був давньоукраїнською мовою! Навіть печатка Великого князя мала український напис. Литовці й досі згадують, який добрий вплив на їхній культурний розвиток зробила того часу Україна-Русь.

Не силою, а мудрістю

Міць загарбників, ослаблена постійною боротьбою наших людей за визволення, підупадала і не в змозі була утримувати підвладні землі. Отут на допомогу нашому люду й прийшов князь Ольгерд.

Честь і волю відстояли мечем 650 років битві на Синій Воді

Не всі події у нас шануються належно, особливо ті, що стосуються боротьби українців за свою волю і незалежність. Тому й визволення від монголо-татарського ярма, започатковане битвою на Синій Воді, залишилося непомітним. Хоч громадськість готувалася до цієї дати. Фонд “Україна-ЮНЕСКО” запропонував відзначити її на державному рівні. Провели конференцію, приєдналося посольство Литовської Республіки. У Верховну Раду України внесли постанову № 9479 “Про відзначення визволення українських (руських) земель від іга Золотої Орди”. Але до української героїки і слави чомусь руки не доходять...

Битва відбулася 650 років тому восени 1362 року на Синій Воді (тепер річка Синюха на межі Черкаської й Кіровоградської областей). Погляньмо на хід історичних подій.

Великий князь Литовський Ольгерд і його печатка

У “Хроніці Биховця” подано словесний портрет князя та його риси як полководця: “Сей Ольгерд дуже розумним був і багатьма мовами говорив, перевищував саном і владою всіх..., дбав день і ніч про державу свою... Бо звичка Ольгерда така: ніхто не знав його, куди думав раттю виступати..., в таємниці все робив розумно, щоб не дійшло відомостей в землю, на яку хотів йти раттю, і такою хитрістю забрав багато землі, взяв багато міст і країн, не стільки силою, скільки мудрістю воювавши”.

Отже, татари з Полісся, Поділля, Київщини були витіснені. Згодилися було на мирову угоду, але їх підбурили й підкупили поляки і вони знову верталися на звоювану територію. Це змусило Ольгерда зібрати військо й оружно відплатити татарам. З іншого боку є версія, що бєлярбек Золотої Орди Мамай таємно умовився з Ольгердом, щоб той побив кримські орди, а він не перечитиме, щоб ті землі були у його володіннях. Та хоч би як там було, Ольгерд із литовським військом і волинським загоном Дмитра Любарта пішов на Київ і вигнав звідти татарів, а на престол посадив свого сина Володимира. Отого, від сина якого Олександра піде рід Олельковичів, котрий сотню років княжитиме у Києві. Лицарі й боярство Київщини, Чернігівщини, народне ополчення Канева, Черкас влилися у військо, яке досягло чисельності 25000 й пішло униз по Дніпру. На Синій Воді воно зустрілося з Кримською, Перекопською, Джамбойлуцькою ордами, на чолі яких були Кутлубах-солтан, Качибирей-солтан і Диментер-солтан. Під їхнім впливом перебувала частина Поділля й степи Північного Причорномор'я.

В “Ілюстрованій історії України” Михайло Грушевський наводить історичний факт, що ве-

ликий князь Ольгерд “пішов з литовським військом в поле і побив на Синій Воді татар, трьох братів: князя Качибєя, Кутлубугу і Дмитра. А всі три брати, татарські князі, були отчичі й дідичі Подільської землі, а від них завідували отамани, а баскаки, збірщики доходів, приїжджаючи від тих отаманів, брали дань з Подільської землі...”.

Перебіг битви, як її змоделивали історики й баталісти, такий. Війська ймовірно зустрілися на Синій Воді (Синюсі) коло Торговиці (нині Новоархангельського району Кіровоградщини). Князь розташував шість своїх загонів півколом і коли кіннота татар ринулася у наступ, вони розступилися й почали масованний обстріл. Важка литовська кіннота завершила справу. Такої нищівної поразки мобільне військо татар ще не мало.

Перемога війська Великого князівства Литовського встановила кордон між кримськими татарами по дніпровські пороги та чорноморське гирло Дністра.

Битва на Синій Воді звільнила мешканців нашого краю від монголо-татарського ярма. Так було покладено край 120-річному чужоземному поневоленню. Ця битва відбулася на 18 років раніше, ніж російська Куликівська.

Проект пам'ятника битві на Синій Воді в с. Чеснополі. Автор В.Мицик, художник Анатолій Соляр

Вид на р. Синюху поблизу с.Чеснополя

Про останню нам ще зі школи розповідали як про “торжество русского оружия”. Що ж, чужа держава утверджувала свою історію і свої цінності, щоб тримати українців у духовній та економічній залежності.

Де відбулася ця знаменна битва, історики не згадують. Одні вважають, що поблизу містечка Торговиці (нині Новоархангельського р-ну Кіровоградської області). Навіть проведено археологічні дослідження, хоч підтвердженень виявлено замало. Перебіг битви уявний. Історики з Поділля відносять її на Сливову, що у Вінницькій області. Але тут ще менше переконливих даних. У хроніці М.Стрийковського, в історії М. Грушевського вказано: битва відбулася в полі. Навіть час битви умовний: вересень-грудень.

Живе ще народна пам'ять. Мешканці Східної Тальнівщини (нині Черкаська область) із переказів пращів знають, що давня битва відбулася на полі, яке назвали Чесним. Очевидно, на ньому 650 років тому українсько-литовське військо мечами відстояло честь і волю нашого краю. Переказ такий мені вдалося записати ще восени 1967 року від завідувача клубу села Чеснопіль Олексія Довганя. Через два десятиліття переказ підтвердився. Трактористи виорали на полі меч XIV століття, що належав до українського середньовіччя. Він зберігався у Павлівській-І школі. Тож і подаю ту розповідь.

Назвали поле чесним

Довганями ми були з діда-прадіда. А ось якого, не знаю. Переказували, що за прадавен наш предок був дуже високий і довгий, як верства голодному. Такий чоловік, що внизу стоїть, а за горою бачить. Ото всі його зивали довгань та довгань. Так Довганями й вийшли. Коли те йому допомогло й на пошану стало.

А було це так давно, що й не знати коли. Віджнивували люди. Снопи в сто доли позвозили. Коли це якось удосвіта Довгань гляд на поле й очам не вірить, стоять копиці ряд у ряді. Якесь марево. Тільки ж коні хвиркають. Приглянувся, аж то татарські наме-

ти на житниську. Божечку, на які ж це жнива вони припхалися?! Людей викосять та дівчат пов'яжуть.

Еге, треба вибиратися від біди подалі. Потай зібрав людей. Жінки за дітей та шмаття. Чоловіки сяку-такую зброю й сокири побрали. Згинці-згинці через тальник до Чорноводського яру повів. Усім з руки так, а йому хоч поповзки берися, то виднітися буде.

Отаковилися в прихистку яру. Довгань наказав чоловікам зирити в штири ока на всі боки. Сам піднявся до вершини яру. Звідтіля забачив ратників, що кінями куряву збили. Їхали так, мов гора наворачалася. Навстріч валу ступив. Розповів, де татарва отаборилася, кудю треба обійти та як обступити.

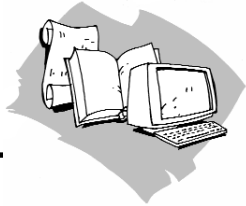
Окружили ратники здирників так, що й виходу не було. Ой би-лися! Та так би-лися, мов усі біди довголітні в кожному змаху меча, в кожному поштрику списа виливалися. Аж сонце потьмяніло. Тільки мечі блискали та гискрилися. Як збіжжям, вкрилося поле трупом. Не було куди ворогам дітися, то притьмом у воду цибали. Та й та їх не спасала. Стріли й там знаходили. Синя вода текла тоді червоною.

Спливла татарва Синюхою, як і не була. Пішла геть за водою аж кудись до моря і більше не потикалася. Почали люди тоді казати: “Якби не Довгань, то не шезла б погань!” Славили Бога й ратників, які землю і честь відстояли. Відтоді поле почали називати Чесним, а село — Чеснополем.

Передано навіки непорушно

Ще довго татари посягали на українські землі. Та все вдалося законно владнати. Плємінник князя Ольгерда Вітовт став на престол. Свого часу він прихистив кримського хана Хаджибея Грея. Його син хан Менглі спеціальною грамотою (виклад її історик Микола Ткаченко наводить у своїй книжці “Гуманщина”) відписує низку українських земель великому литовському князю Вітовту. Він передає володіння, які йому дісталися від батька, Київської і Брацлавської тьми з усіма землями, Звенигороду з усіма належностями: данями, землями й водами “навіки непорушно”. Оскільки в останніх значаться й села нашої місцевості, то й людність нарешті була визволена від монголо-татарського поневолення.

Битва на Синій Воді — героїчна сторінка боротьби українського народу і його добрих сусідів — литовців, білорусів за волю та незалежність і заслуговує, аби зайняти гідне місце у зводі знаменних дат України.

Хай виростають крила творчості

Надія КИР'ЯН

Розпочала святкове дійство розповіддю про зимові свята заслужена артистка України Тетяна Негрій: “Кажуть “Сумний грудень і в свято, і в будень”. Але не такий він уже й сумний, у цьому місяці багато гарних свят. 4 грудня — Введення в храм Пресвятої Богородиці. Потім Катерини, Андрія, Варвари, Сави, Миколая...

Прислів'я говорить: “Варвара снігом постеле, Сава загладить хуртовиною, а Микола морозом придавить”. Усі три празники йдуть один за одним і називають їх Миколині свята. А в січні — Різдво, Новий рік, Водохреще”. Дітям також продемонстрували короткометражний фільм про зимові народні свята режисера Дмитра Ломачука.

Голова журі конкурсу письменників, лауреат літературної премії ім. Лесі Українки Василь Василяшко привітав конкурсантів: “Дорогі друзі! Юні творці, їхні наставники, вихователі, рідні душі! Під час цієї зимової зустрічі у нас триває весна — весна снаги, натхнення, ваших іскристих поглядів. Це нас радує, бо росте нове покоління — творче, яке від Луганська до Чернівців, від Криму до Полісся ідентифікує себе українцями, патріотами нашої країни. Нас об'єднує рідне слово, поезія, “Просвіта”. Цього разу найактивнішими виявилися східні області, що нас дуже радує і трохи навіть дивує. Із 88 нагород 38 завоювали представники Сумщини. Приємно вражає жанрове розмаїття: не лише поетичні твори, як було зазвичай, а й проза, з'явилися навіть драми. У молодшій групі багато цікавих казок, є казки-притчі тощо. Хай виростають у вас крила творчості, крила душі, продовжуйте найкращі літературні традиції”.

Відповідальний секретар Київської організації НСПУ Олександр Бакуменко передав вітання переможцям конкурсу від письменників.

Від Центрального правління “Просвіти” привітали переможців та їхніх наставників і вручили подарунки відповідальний секретар товариства Микола Нестер-

Літературно-мистецький конкурс “Я гордий тим, що українець зроду” започаткований 2002 року ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, йому вже 10 років. Напередодні 144-річчя “Просвіти” у Національному музеї літератури України цьогорічним переможцям вручено нагороди.

чук і завідувач організаційного відділу, заслужений працівник освіти Світлана Фещенко. Подарували словники української мови, “Кобзарі”, газети “Слово Просвіти” і компакт-диски із записами українського фольклору, літературних творів тощо.

Переможців відзначили за трьома віковими категоріями та за жанрами. У віковій категорії 7—10 років у поетичному жанрі 1 місце посіла Діана Товарниченко (3-а клас ЗОШ І—ІІІ ст. № 22, м. Суми) за збірку “Світ мого дитинства”; 2 місце — В'ячеслав Немирич (ЗОШ І—ІІІ ст. № 23, м. Суми) за добірку віршів; 3 місце — Аліна Педос (ЗОШ № 7, м. Суми) за збірку віршів “Листячко”. У прозі 1 місце виборов Юрій Жмур (учень 5 класу Нагірського району Харківської області) за збірку ліричних образків “Моя Україна — то зірка єдина, родина-зернина і любов моя!”; 2 місце — Юлія Тюєва (4 клас Сумської ЗОШ І—ІІІ ст. № 9) за “Книгу лісових ка-

зок”; 3 місце — Дарія Барсук (4 клас, ЗОШ № 9, м. Суми) за казку “Золота монета”.

У віковій категорії 11—14 років на 1 місці серед поетичного доробку Марія Пугач з Сум, на 2 місці Світлана Кравченко (7 клас, Нагірський НВК Лозівського району Харківської області), на 3 місці Єлизавета Гальченко (6 клас, ЗОШ № 3, м. Суми). Серед прозаїків 1 місце виборов Артем Олійник (7 клас, Черкаська ЗОШ № 3); 2 місце — Юлія Супрун (6 клас, Сумська ЗОШ № 10); 3 місце — Анна Крисальна з Броварського будинку творчості Київської області.

Серед найстарших поетів-конкурсантів (14—17 років) 1 місце розділили Галина Мисник (Смілянська СЗОШ № 5 Черкаської області) та Юлія Бондар (Неполковецьке ЗНЗ Кішманського району Чернівецької області), 2 місці — Тарас Ладика (Нововодолазький ліцей Харківської області), 3 місце — Богдана Нікітіна (Конотопська ЗОШ № 12 Сумської області). За

прозу 1 місце здобула Тетяна Козлова (Нагірський НВК Харківської області), 2 місце розділили Каріна Кузнецова (ЗОШ № 15, м. Суми) та Ілля Стрига (Геронимівська ЗОШ Черкаської області), 3 місце — Вікторія Корнева (ЗОШ № 5 м. Первомайський Харківської області).

Багато дітей заслужено відзначили у спеціальних номінаціях, зокрема “За колективну творчість”, “Болюча пам'ять”, “Розвивайся, рідна мово”, “Цілюще джерельце” тощо.

У концертній програмі виступили переможці у жанрі “Музика”, конкурсанти читали власні вірші.

Особливо яскраво засвітилася юна зірочка, учасниця багатьох всеукраїнських і міжнародних конкурсів, зокрема телевізійної програми “Крок до зірок”, фіналістка Національного відбору конкурсу дитячої пісні “Євробачення—2011” Анастасія Калинова.

Відома істина, що всі діти талановиті, хоч ці таланти, безперечно, різні, у різних галузях. Головне — вчасно їх помітити, підтримати, що й роблять їхні наставники-вчителі. Вони заслуговують найбільшої пошани й поваги.

Розпочинаємо «сковородинізацію» України з Луганська

Студенти луганських коледжів — будівельного, економіки й торгівлі та політехнічного — доторкнулися до мудрості нашого українського філософа Григорія Сковороди під час літературних читань, проведених з ініціативи обласного об'єднання товариства “Просвіта” в луганському Українсько-канадському центрі “Відродження”. Епіграфом до цієї камерної зустрічі стали поетичні слова П. Дорошка:

*Вербовий шлях,
Кленовий посох,
Перепопинок де-не-де,
Мудрець, замріяний філософ,
До дальніх правнуків іде.*

Студенти 2-го й 3-го курсів будівельного коледжу вивчають філософські позиції Г. Сковороди, хоча й поверхово. Тож вони щиро відгукнулися на пропозицію свого викладача української мови та літератури Віктора Плєскуна ще раз перегорнути сторінки біографії мислителя-мандрівника й заглибитися в його моральні життєві заповіді. І через

літературну спадщину видатного співвітчизника юним луганцям це вдалося.

І молодь, і просвітяни старшого покоління, присутні на цьому заході, з цікавістю сприймали виступи юнаків і дівчат, пересипані афоризмами українського любомудра в поетичному обрамленні, здійсненому самим викладачем. Виступ студентів вдало доповнив запис відомої пісні Возного на слова Г. Сковороди з твору Івана Котляревського “Наталка Полтавка” — “Всякому городу нрав і права...”, який засвідчив незгасаючу актуальність філософської спадщини великого українця в усі часи.

Активно долучилися до програми Сковородинівських читань і студенти коледжу економіки й торгівлі (викладач — Валентина Хмельова), виконавши в ролях окремі твори зі збірки харківських байок.

Усі учасники заходу були у вишванках.

Кульмінація літературного

свята — виступ просвітянки обласного центру, вчительки ЗОШ № 59 м. Луганська Олени Ішук, яка представила власний поетичний доробок: віршований аналіз діалогів і трактатів “Такий сучасний шасливиий Сковорода”. Так доречно прозвучали її рядки:

*Люде! Будь щасливиий.
Світ зроби щасливиим.
Для цього кожен з нас
На білий світ прийшов!*

Літературно-мистецьким вечором у просвітянському центрі “Відродження” не вичерпуються програма вшанування пам'яті Григорія Сковороди на Луганщині. Днями студентський виступ послуhaють учні професійного торгово-кулінарного ліцею у приміщенні однієї з районних бібліотек обласного центру (завідувачка — симпатик “Просвіти” Інна Кравченко), з якою творча молодь і цього закладу, й будівельного коледжу підтримує давні й тісні зв'язки. Крім того, репортаж про відзначення 290-річчя українського мислителя тран-

слюється на Луганському обласному державному радіо у просвітянській культурологічній програмі “Час української” (редактор — член Правління обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” Валентина Кушніренко).

Сковородинівські заходи в Луганську вселяють надію, що філософські ідеї та моральні засади народного вчення Григорія Савича впадуть у сприятливий ґрунт і їх сприймуть теперішні й майбутні покоління нашого краю, що чи не найбільше в Україні страждає від бездуховності й войовничого матеріалізму. Тому Луганщина особливо потребує, цитуючи поета Бориса Олійника, “сковородинізації” всіх гілок суспільної діяльності, бо його заповідь “повстримного життя” проповіді “позбавлення всього непотрібного для того, щоб набути найпотрібнішого”.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Найвища нагорода — любов і повага людей

Надія КИР'ЯН

Дарію Чубату природа обдарувала різноманітними талантами. У Тернополі, де вона мешкає, її знають і шанують. Вона відомий лікар-подвижник, яких нині не так багато: окрім фахових знань та багаторічного досвіду має добрий характер, щиро відгукується на перший поклик хворого. “Люди йдуть до неї, як по свячену воду”, — влучно зауважила заслужений журналіст України Галина Садовська.

Окрім того, успішно працює на літературній ниві: дописує до газет, рецензує поетичні збірки, видає власні книжки. На її вірші написано десятки пісень, зокрема й для дітей. Вони патріотичні, легкі, мелодійні. Припадають до душі різним композиторам, тож часом існують навіть у кількох варіантах.

Один із непересічних її талантів — організаторський. Неодноразово була депутатом обласної ради, працювала в комісії з питань культури та духовності, де наполегливо захищала інтереси закладів культури, допомагала мистецьким колективам. Близько 20 років очолює Тернопільське міське об'єднання “Просвіти”. Пише сценарії, проводить літературні вечори, організовує заходи до історичних дат, традиційних народних свят, опікується дитячим театром “Дивосвіт”, влаштовує поїздки на фестивалі в різні місця України, підтримує зв'язки з просвітянами Східної України тощо.

За громадську роботу має достатній відзнаки: орден “За заслуги” III ступеня та орден Ярослава Мудрого. А ще — найвищу нагороду — любов і повагу людей.

А нещодавно пані Дарія отримала ще два подарунки, зроблені власними руками: побачили світ чудово оформлені книжки, які упорядкувала, — “Мелодійні грона”, куди увійшли її поезії, рецензії на літературні твори, публіцистика, пісні з нотами на її слова, та “Просвітянські будні і свята” — своєрідний просвітянський літопис, який складають публікації різних років Дарії Чубатої та інших авторів у газетах “Слово Просвіти”, “Вільне життя”, “Ровесник”, “Подільське слово”, “Конотопський край”, “Тернопіль вечірній”, “Свобода”, виступи на просвітянських заходах, в обласній раді, у Києві на II Всеукраїнському конгресі жінок, у Тернополі на Нобелівських читаннях тощо.

У житті та роботі Дарія Чубата керується крилатим висловом Богдана Лепкого: “Просвіта є основою кожного культурного народу, і чим сильніша та основа, тим кріпше стоїть народна будівля”. Місцеві “Просвіти” якраз і є у фундаменті цієї духовної будівлі, а такі подвижники, як пані Дарія — працюючі й талановиті будівельники. Вітаємо пані Дарію і все товариство з виходом книжок і бажаємо нових успіхів.

Микола Лисенко + Кирило Стеценко = 300 років!

Фотомиттєвості концерту

Ольга КОЛОМІЄЦЬ,
музичний оглядач

За словами Кирила Стеценка, Рада Остапівна — особливий ексклюзивний гість, саме від її присутності і згоди залежало — відбудеться цей концерт чи ні. Рада Остапівна Лисенко — народна артистка України, професор Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Народилася за життя К. Г. Стеценка. Удосконалювала своє вміння гри на фортепіано в Московській консерваторії у професора Г. Г. Нейгауза. Опікується конкурсом М. Лисенка. Кирило Вадимович Стеценко — скрипаль, композитор, продюсер та педагог, його дід — видатний український композитор, ім'я якого він успадкував, а батько — відомий скрипаль і педагог. Зіграв понад три тисячі концертів в Україні, Польщі, Угорщині, Бельгії, Португалії, Австрії, Канаді та США.

Чарівний, у глибокому синьому кольорі зал Київського будинку актора невеличкий, але величавий, зустрічає своїх гостей та постійних відвідувачів плакатом із портретами Миколи Лисенка та Кирила Стеценка. Напоготові об'єктиви телекамер, диктофони фіксують інформацію, яку підготував Кирило Вадимович про саму ідею

концерту і вмотивованість дати — 300 років.

— Ця виняткова подія є ексклюзивною, бо не може бути повторена, має багато містичних символів. Це не просто поєднання років 170+130 (з дня народження М. Лисенка та К. Стеценка), адже Микола Лисенко був не тільки учителем, а й духовним наставником Кирила Стеценка. Дата концерту виникла несподівано. 6 грудня — рівно 100 років і місяць, як не стало М. Лисенка. А ще на Ярославів Валі колись жили його батьки, на жаль, сьогодні не залишилось ні будинку, ні таблички, — розповідає нам Кирило Вадимович, один із головних організаторів події.

Потім був показ слайдів — портретів композиторів і розповідь про кожен портрет. Найвідоміший з них — портрет Миколи Лисенка з написаним на ньому рукою композитора гаслом “З усім світом братайтесь, катом в руки не дайтесь” та портрет Стеценка, який фонд його імені представляє як знаковий.

Перший відділ концерту, присвячений творчості Кирила Григоровича Стеценка, відкрила Рада Остапівна виконанням “Заповіту” Т. Шевченка.

Занурення в українську народну традицію співу подарувала нам учасниця кон-

церту — вокалістка Ганна Солонична. Співачка вдало поєднує її з академічним вокалом. У першому відділі концерту виконала солоспіви: “Сонце заходить” на вірші Т. Г. Шевченка, “Заплету віночок” — “пісню причинної Килини” з драми С. Черкасенка, “Про що тирса шелестіла”, також “Плавай, плавай, лебедонько” на вірші Т. Г. Шевченка і “Ой, чого ти тополенько, не цвітеш” на вірші О. Олеся. А також вокальні твори: “В'ється стежка” на вірші М. Славинського, “Хусточка моя” — пісня Уляни з п'єси Г. Квітки-Основ'яненка “Сватання на Гончарівці” та “Над колискою” — мелодекламацію на вірші О. Олеся.

Другий відділ, присвячений творчості видатного українського композитора Миколи Віталійовича Лисенка, розпочав Кирило Стеценко з “Елегією” на пам'ять Т. Г. Шевченка.

Сюрприз концерту — виконання “Героїчного скерцо” аспіранткою професора Національного музичного академії України ім. П. І. Чайковського Ради Остапівни Лисенко — Ма Сінсін. Прудкі та шпритні пальчики дівчини з Китаю напрочуд тонко передають глибину композиції українського композитора.

Продовжив концерт віолончеліст Тарас Менцинський — лауреат Першої премії Міжнародного конкурсу віолончелістів ім. М. Лисенка та Міжнародного конкурсу камерних ансамблів, учасник міжнародних фестивалів “Контрасти”, “Віртуози”, “Маратон”. Керує квінтетом віолончелістів, популяризує українські віолончельні твори. Віолончель доволі цікавий інструмент, її оксамитове звучання занурює у глибоку суть музики, що відобразилося в елегії “Сум”.

Рада Лисенко і Кирило Стеценко

Один із найвідоміших світових творів “Думка-Шумка” М. Лисенка виконувався у транскрипції для скрипки Вадима Стеценка. Рішучість рухів вражає: Кирило Стеценко дуже емоційна людина і зміна настрою у музиці вдається йому напрочуд добре, а український награв приймає цікаве забарвлення на скрипці.

Концерт закінчувався п'єсою для фортепіанного тріо, в якому взяли участь Кирило Стеценко, Рада Лисенко та Тарас Менцинський — “Мрія” (“На солодкім меду”).

Глядачі ще довго аплодували стоячи. А ми з нетерпінням чекаємо продовження циклу концертів “Ексклюзиви”.

СЛОВО Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Прогвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Прогвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ прогвітянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

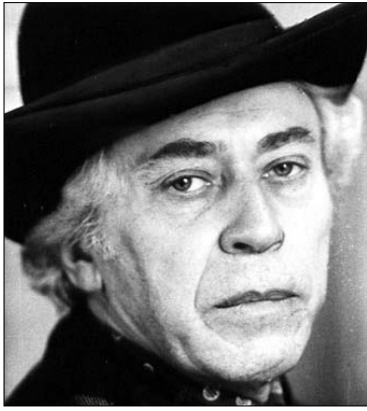
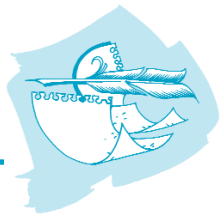
Видруковано з готових фотоформ у
ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у грудні — 18 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність

інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Прогвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Прогвіти” — 30617

Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок
лауреат Національної премії ім.
Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

*Мрамур мертвий.
Слово — живе.*
О. Веретенченко

Згадують про нього рідко. Пишуть мало. Для інтелектуалів він занадто простий. Для споживачів поверхового ліризму — надто серйозний. На нього звернув увагу Рильський. Рекомендував до Спілки. Перша збірка вийшла

перед самісінькою війною, коли автору було трохи за 20. За свідченням В. Борового, мала резонанс.

Війна з усіма її жахіттями, важкий досвід оточення і полоненого стали поворотними у просвітленні свідомості поета. Ні патріотичної риторики, ні слів'я кремлівському ідолу. Будні війни, її непарадний бік і тільки.

“Дума про марш”. Зоровий ряд — суне валка полонених. Обдертих, зраних, голодних. Їх супроводжують п'яні патрулі. Курява. Спека. Бранці знемагають від голоду і спраги. Підійшли до села. “Ім назустріч вибігла Марія І комусь хлібину подала”. Постріл. Та нещасні його не чують: кидаються на хліб, “мнуть шалено у руках брудних”. Далі — перепад. Протестний внутрішній жест, що сприймається як зойк приниженої гуртової свідомості і як спротив приналежного до гурту бранців автора — краще смерть, ніж ганьба й наруга. Але постріл пролунав. Тільки з пронизливої ліричної ноти дізнаємося, що сталося. “Заломила руки, світлі руки, І лежить, убита, як

Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО (1918—1993)

Живе слово

свята”. Це про неї, Марію, яка “подала хліб”.

Мініатюра “Ноктюрн” завершується рядками: “І все мені ввижається могила, Де я лежу обличчям догори”. Чи й геть винятковий вірш, який немислимо уявити серед оприлюднених публікацій фронтової лірики у підцензурній Україні. Бій завершився. Сліди крові. Люди — живі і мертві — лежать покотом. Ніхто не кричить, не просить води. Бійці лижуть росяну траву. Дивляться в небо, щоб запам'ятати, як світить сонце. І раптом з боку села гамір і крик. Це на поле бою біжать мужики. Та не для того, щоб допомогти “згорьованим синам”, а щоб стягнути “чоботи з мерців”.

Вірш не мав продовження. На

цій ноті й завершується. Тим страшніша правда. Правда, якої не знайдемо навіть у кращих віршах кращих фронтових поетів: В. Булаєнка, В. Швеця, А. Малишка, М. Руденка. Тільки він, Олекса Веретенченко, солдат, полонений, озвучив цю правду.

Поет пізнається не тільки з літературної піротехніки, формальних екстраваганцій, крикливої метафори, а й із буденної деталі, непримітного, здавалося б, означення. У тій же “Думі про марш” маємо рядок — “кидались в повітря пальці гострі”. Назвати пальці гострими міг тільки поет. І тільки той, хто звідав жах виснаження полоном.

Зруйнована війною стара Європа. Звалища заліза, мертвий

брук. “Все таке незвичайно звичне” — каже поет. Саме тому й каже, що — поет. Незвичайне, бо “міста чужинні”. Звичне, бо безліч разів бачені руїни, плоди війни.

Веретенченко справді простий поет. Але це не проста простота. Впливає вона із самонастанов поета, його розуміння природи поезії.

Свідчення Ю. Шевельова. Він, Веретенченко, викладав своє кредо радо і при будь-якій нагоді. Це має такий вигляд. У кожному вірші має бути одна думка. Художні засоби, образна структура повинні лише увиразнювати її. Писати треба “дуже просто”. Відкидати будь-які прикраси й брязкальця “нарочитих ефектів”. Справжня поезія — виважена,

Джордано Бруно

Кидаючи погляди ясні
В синяву небесного спокою,
На Майдані Квітів у вогні
Він прощався з римською весною.

Догорало вогнище — стихав
Кардиналів триумфальний галас.
А Джордано бронзовий стояв,
І земля — круг сонця оберталась!

Ноктюрн

*Що ж неймовірним здається тобі,
коли Господь воскрешає мертвих?*
Св. ап. Павло

Палало небо і земля, і води;
Ми падали і знову йшли на бій...
Коли вночі пригадую походи —
Не віриться, що й досі я живий.

Шаліє дощ... Дванадцята пробіла...
Важкі вітри гойдають явори,
І все мені ввижається могила,
Де я лежу обличчям догори.

х х х

Скінчився бій — і тихо стало,
Де кров'ю значено сліди,
І навіть люди не кричали,
І не просив ніхто води.

Лежали ми на полі бою,
Обнявши землю вікову,
Припавши долі головою,
Лизали росяну траву.

Дивились вгору, щоб не спати,
боліли очі, а проте
хотілося запам'ятати,
Як світить сонце золоте...

І раптом шум в степу барвистім —
Уже з села невіддалеки
Із криком, гомоном і свистом
З мішками бігли мужики.

Та не шукали старожили
Своїх згорьованих синів —
Голодних коней батожили,
Стягали чоботи з мерців!

Дума про марш

Коло гаю у цвіт'ю-розмаю
Вічний шлях куриться, як димар,
Курява здійснюється до хмар.
Хто ж то суне без кінця і краю,
Нібито сторгований товар?

Вже ніщо не миле в цьому світі.
Спека. Спрага. П'яні патрулі.
Без обмоток ноги. Мозолі.
Сконані, обдерті, гнані, биті,
Полонені — на своїй землі.

Перед ними поле половіє.
Вигнулась веселкою Сула.
До старого підійшли села,
Ім назустріч вибігла Марія
І комусь хлібину подала.

Кинулись в повітря пальці гострі
(Захопити, захопити крихт!)
Мнуть шалено у руках брудних,
Кидають до рота. Навіть постріл,
Навіть постріл, наче не про них.

Хто ж то вмився Божою сльозою?
Потьмарилась далеч голуба.
А навколо — скрізь хліба, хліба.
Чи ж не краще вмерти серед бою,
Як така наруга і ганьба?!

Вечоріє. Стихли дальні згуки.
О Маріє, мрія золота!
О Маріє! — хиляться жита.
Заломила руки, світлі руки,
І лежить, убита, як свята.

Прощання

Рвуться в небо важкі мости,
Піднялись полум'яні вежі,
І горять золоті хрести
Божим гнівом в диму пожежі.

Голова упадає ниць, —
Від машини бензинний пахіт...
Пролетіли ватаги птиць,
Обганяючи нас, на захід.

А за містом гудуть бої,
Чути танків ходу залізну —
Линьте ж, линьте, думки мої,
В непривітану далечизну!

Батько й мати zostались там
І сестра за Дніпром-рікою;
Догорів, обвалився храм,
Де вінчалися ми з тобою.

х х х

Падають сніжинки на мертвий брук.
Прахом пахнуть міста чужинні.
Навзаході сонце, мов жовтий павук
В срібнобілому павутинні.

Звалища заліза. Камінна гора.
А вгорі голубині крила...
То були бої — Європа стара
На тисячу літ постаріла.

Знов на серце лягла зима.
Узялися кригою дні прожиті.
І нічого дивного нема
В цьому дивному світі.

Все минає неначе дим,
Все таке незвичайно звичне.
Навіть слово стає старим,
Навіть вічне — не вічне.

Поезія

Потоптано слова пророчі.
На муки душі віддали.
І хтось кричить крізь морок ночі
Слова образи і хули.

Дарма. Ненависть передчасна.
Бо ритмом повниться земля.
Бо лиш поезія прекрасна,
Найбільш до Бога промовля.

Це не абсурдна теорема.
Вона живе мільйони літ.
І первостворена поема
Звучала так:
“Хай буде світ!”

х х х

Прокотились відляски розламу,
І земля розсипалась кушем,
Стопудова бомба чорну яму
Вирвала залізом і вогнем.

Довго-довго зяяла пустиня,
Та весна взяла свої права:
Там пробилась квітка жовто-синя
І сказала людям:
— Я жива!

1942

х х х

Розкриляються білі вітрила.
Твої очі — світанки нові.
Вулканізуюча сила
Закипіла в моїй крові.

І нічого, що час маліє,
Що життя так нерівно текло,
День-у-день кожну мить на землі я
Відчуваю твоє тепло.

Зачудованим вогнепоклонцем,
Наче вперше — вже стільки літ —
Я дивлюся, як сходить сонце,
Як будеється світ.

х х х

Погасали зчорнілі світання,
Ночі в лунах, тіла у крові
Біля згарі.
Доба добивання
Перетнула шляхи вікові.

Погляд сталлю струмився синій.
Кінь її пролітав стрімголов.
А проте молодой краси в ній
Не було,
Бо краса — то любов.

Промайнула,
Розтала в блакиті.
Від копита глибокі сліди
Дошовою водою налиті,
Я напився тієї води.

раціонально збудована, пластична, з пуантом або ж висновком наприкінці.

Шевельов зіставляв поезію Веретенченка з дереворитами Гніздовського, знаходив у ній суголосність із неокласиками, але й заперечував залежність від їхньої школи. Зближував, щоправда, нерішуче, з Байроном, твердив — “Веретенченко любив “облизані” вірші, виплекані, відпорні на безладдя”.

Не переоцінюймо цих суджень, як і самонастанов поета. Практика таланту не вичерпується теоретичними постулатами. Простота Веретенченка постає інколи у такій іпостасі, що не надається до однозначного тлумачення. Ілюстрація — “Погасали зчорнілі світання”. Загадковий вірш, що підштовхує до символістської естетики. Ідеться в ньому про “добу добивання”, яка “перетнула шляхи вікові”. Дізнаємося, що кінь її пролітав стрімголов, про синій погляд, який струмився сталлю, але й про відсутність у ній “молодої краси”, “бо краса — то любов”. По всьому лишилися тільки глибокі слі-

ди від копита, налиті дошовою водою. І — несподіваний висновок: “Я напився тієї води”.

Інший вірш. Цього разу про “незмінні зміни”. Прикінцеві рядки:

*І все, що бачимо в кружінні,
Або незримо й поготів,
Це тільки залишки нетлінні
Давно зруйнованих світів.*

Цей унормований поет, вимогливий редактор і коректор, який фільтрував тексти Винниченка, Багряного, Хвильового, Костюка, а останньому дарував ще й назву до його прецікавих мемуарів — “Зустрічі і прощання” — був людиною віруючою і релігійні мотиви з найвиразніших у його невеликому за обсягом доробку. (“Христос”, “Судний день”, “Колядний цикл”, “Благословення”, “Єдиний бог”, “Гаснуть вечірні вогні”). Суголосні з ними філософські рефлексії.

*І все, що час плюндрує лютю,
Відроджує космічний пил.
Хоч на землі давно забуто
Про існування вищих сил.*

Веретенченко з тих поетів, у яких, за всієї відкритості тексту, найголовніше загнане в глиб. Він

ошадний, небагатослівний. Боровий у передмові до виданої харківським “Майданом” книги цього стриманого лірика, навів прецікавий факт. 17-річний поет прийшов з віршем до Йогансена. Той з восьми строф викреслив чотири. Поет поскаржився Муратову. Муратов викреслив ще строфу і поставив крапку: “Ось тепер — це поезія!”

Автор “Чорної долини” за своєї уроки майстрів. Хтось із тлумачів поезії Веретенченка зіставив його з Сосюрою і — потрапив пальцем у небо. Сосюра балакучий, розкиданий, хаотичний. Веретенченко — стриманий, лаконічний. У господарстві Сосюри дається взнаки безлад. У Веретенченка — порядок і дисципліна. Сосюра часто банальний, Веретенченко — глибокодумний. Надсерйозністю мічена навіть його інтимна лірика, вірші, присвячені дружині, яку він віддано любив і по смерті якої так і лишився вдівцем.

Цієї любові не міг зрозуміти Шевельов і повівся украй неетично. Мовляв, любов зла, покохаєш і козла. Називав дружину поета

вередливою, егоїстичною, свавільною. Цього видалося замало і він долучив ще низку негайї: низькоросла, кривонога, малоосвічена, не надто розумна.

Вірші поета повстають проти цих випадів. Повстає і він сам: передчасна смерть Надії (так звали дружину) стала найбільшою травмою його життя. Уже з поваги до цієї рідкісної відданості не годилося б давати волю критичному перу. Поет побачив те, чого не побачив сторонній. І підтвердив те бачення віршами.

У поезії, за уважного її прочитання, проглядається фенотип автора, особливості його індивідуальної вдачі. У віршах “чудесного Веретенченка” (І. Качуровський) прямо й опосередковано відлунилися шляхетність і цільність його натури. Є тому й пряме підтвердження. На випад Первомайського, який погромлював поета за його увагу до поеми “Мазепа” Байрона, яку він почав перекладати ще у студентські літа, той, не опускаючись до образ не обтяженого делікатністю опонента, відповів з гідністю людини, свідомої правоти: “Де немає

свободи, Там немає мене”. І далі:

*Що ж ти кличеш до суду
При червоній звїзді?
Я молитися буду
На Страшному Судї:
Щоб на рїдній планетї
Линув голосно спів,
Не судили поетів,
Не палили творцїв.*

Схоже, коли писалися ці рядки, Веретенченко бачив перед собою обличчя убійного Йогансена і спаленого живцем Свідзінського, рукопис якого йому вдалося порятувати. З листа до Борового: “Я й на еміграцію подався, аби зберегти спадщину геніального Свідзінського”.

Так, Веретенченко “облизував” вірші, але за потреби й збирав інерцію ритму, подовжував чи вкорочував рядок тощо.

Його поема “Чорна долина” — то й триумф фоніки. “Мазепа” Байрона, ним витлумачений, — перемога унормованого письма, що й сьогодні сприймається як виклик мовній сваволі і розгнужданості.

“Мармур мертвий. Слово — живе” — сказано ним, Веретенчком. І ним підтверджено.

xxx Гнітючо глушить нагла змора Мою ходу в земнім саду. Сьогодні смутно, як учора, І завтра радости не жду. Незмінні зміни — сонце вирне І знов пїтьма заступить вись. Одне і те ж, коли ймовірне, Що я в природі жив колись. Гудуть, гудуть вітрів розмети, Опилюючи без кінця Спрєдвіку спалені планети, Невпорядковані сонця. І все, що бачимо в кружінні, Або незримо й поготів, Це тільки залишки нетлінні Давно зруйнованих світів. xxx Ще пам’ятає світ розмаю і в небі радісну дугу.. Кажу, а сам — немов торкаю, Цїлую землю дорогу, Де молодість моя безжуря Майнула, — так на світі є! Колись і Рильський, і Сосюра Пили за здоров’є моє. Я жив у місті сонцеликім, Був на Тарасовій горі І з Володимиром Великим Ловив я рибу на Дніпрі. У водах Дону і Дунаю Черпав джерелову снагу.. Кажу, а сам — немов торкаю, Цїлую землю дорогу. xxx Неначе перший грім весни Назустріч завірюхам, Я людям пісню — А вони По голові обухом. Човнуну в сяєві пїтьми І лік проходить будням, Немов живу не між людьми, На острові безлюднім. Зробився винним без вини. В долини і діброви Від них тікаю — А вони Моєї прагнуть крові.	xxx Цвинтарище богів. Задумалася доля. Над картами зірок спинився дивний погляд. Сидить вона, сліпа, убрана в темні шати. Не знаючи сама — Чого мені послати? Здається, все було. Ненависть безупину, І пристрасна любов, щоб мучити людину. І не життя й не смерть. Не рабство і не воля. Який іще удар? Задумалася доля. xxx Віршувальники-продуценти Без найменшого почуття Всі моменти У монументи Накопичують за життя. Ще й снують проти інших ниті: Так провина — і так вина.. Лиш вони Без вини — О які знамениті Повигадували імена! А про мене просторів і неба, Та щоб сонце котилося горове. Слава Богові, слави не треба. Мармур мертвий. Слово — живе. Я молитися буду Кажеш, пільги не буде, Хоч і з кров’ю слова. Ні, живі в мене груди, В серці пісня жива. І не треба пробачень — Досягнути б мети! Я намордник собачий Не схотів одягти. Мертво здушений подих.. Жах цей кожен збагне. Де немає свободи, Там немає мене. Що ж ти кличеш до суду При червоній звїзді?	Я молитися буду На Страшному Судї: Щоб на рїдній планетї Линув голосно спів, Не судили поетів, Не палили творцїв. Поета строфи похоронні Поета строфи похоронні Знов пригадали давні дні. Усім прощається на сконї, А Веретенченкові — ні. Уже не вернешся тепер ти До найдорожчої мети. Бо треба жити, треба вмерти За землю, де родився ти. Землі зелені оксамити. Любив я небо голубе.. Та не судителям судити — Я сам судитиму себе. Сам визначу межу провині, Що з виру вирватись не зміг У тїй завійній хуртовині І коні збилися з доріг. Гей, мчіться, коні, від погоні, Хоч в пекло, коні ворони! Усім прощається на сконї, А Веретенченкові — ні. Вічно ти жива Вічно ти жива в моєму зорі — Ти одна для мене, ти одна. В чудо-кременчуцькому соборі Нас вінчав єпископ із Ромна. Стіни ті — растреллівські споруди — Пломеніли сонцем навкоси, А людей зібралося зусуди, Нїбито на хрещення Руси. Що за сила нас тоді водила Бїля аналою в сяївї дня, — Гїрко пахнув синїй дим кадила, Ще гїркіше випили дання. І раділи нашому весїллю Земляки: на березі Дніпра Ставили столи із хлїбом-сїллю, Нам бажали щастя і добра. Знали б ми, яке всміхнеться щастя, Де й куди стелитиметься шлях...	Все життя оте гїрке причастя Відчував я на своїх губах. xxx Несамовиті ночі — Несамовиті дні. Вїтри гудуть пророчї, Наврочують мені. Нема душі спокою, Минуле не верну, Хоч бийся головою Об кам’яну стїну! Вїщують сиві сови Мою останню мить. Як страшно — без любови, Без тебе в світі жить. xxx І знову мука до нестями — Рїч світова усі дива. Немов овіяна вітрами, Болить у мене голова. Немає ради, знову мушу Приймати це гїрке пиття. О голово! Бентежать душу Якісь лихі передчуття. Уже не знатиму спокою, Хотів того, чи не хотів. Ну, що робити з головою? Мовчить консилїум катів. Неначе в перший день творіння, Захмарилося небесне тло — І впала сонця гїльїотина, І кров’ю обрїй залило. xxx Гаснуть вечірні вогні, От і кінчається путь. Всі ці дороги земні Прямо до Тебе ведуть. Через багато країн, Синїх лісів і дібров Твій непокорений син Пїзно до Тебе прийшов. Тихо. Стою на краю Сяєва і темноти.. Дай мені силу Твою Людство любити, як Ти.
--	--	---	--